

252890

26

A

LAPPOK NORVÉGIÁBAN.

ÍRTA:

DR. NIELSEN KONRÁD.

(KÜLÖNNYOMAT AZ „ERDÉLYI MUZEUM” 1905. ÉVI XXII. KÖTETÉBŐL.)

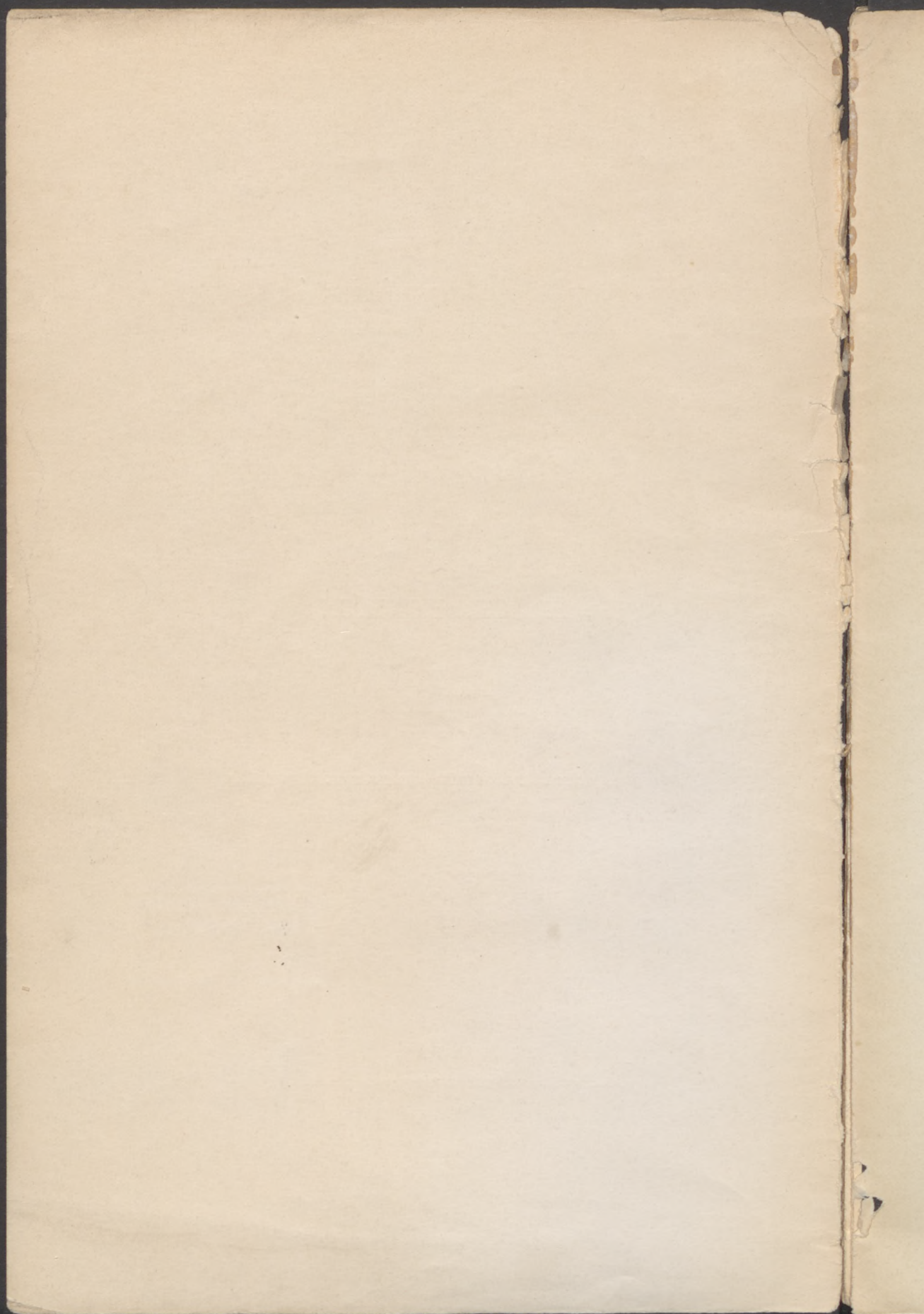

KOLOZSVÁR,

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1905.

A

LAPPOK NORVÉGIÁBAN.

ÍRTA :
DR. NIELSEN KONRÁD.

(KÜLÖNNYOMAT AZ „ERDÉLYI MUZEUM” 1905. ÉVI XXII. KÖTETÉBŐL.)

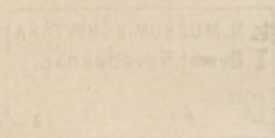

252.890
M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló
1905 év 439 sz.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1905.

Anchor.
643 ^{tot.}

A négy külön állam (Norvégia, Svédország, Oroszország és Finnország) területén szétszórva élő szegény, kevés számú lapp nép régóta magára vonta a tudományos világ figyelmét, és pedig nem csekély mértékben.

Az az anyag, a melyet a lapp nép nyújt a kutatónak, egyaránt fontos embertani és néprajzi tekintetben, főképen azonban nyelvészeti szempontból. A lapp nyelv ugyanis igen nagy jelentőségű a finn-ugor nyelvcsoporthoz tartozó egyes nyelvek egymáshoz való viszonyának megállapítására s az egész nyelvcsoport őstörténetének megvilágítására.

A finn-ugor nyelvészet legfontosabb tűzhelyeinek egyike tudvalevőleg Magyarország. Tehát a lapp nyelv s a lapp nép iránti tudományos érdeklődés itt kiváltképen jogosult. Nagyon természetes, hogy erről a távoli népről való bővebb tudomás itt főképen a tudományos körökre szorítkozik, de a művelt magyar közönség vajmi keveset tud a lappokról azon kívül, hogy nyelvük rokon a magyar nyelvvel.

Ez a kétségtelen nyelvrokonság azonban már magában is elegendő arra, hogy a magyar művelt közönség érdeklődjék ama kis nép iránt s többet tudni óhajtson azokról a viszonyokról is, a melyek között a lapp nép él.

Ebben a feltevésben írok az Erdélyi Muzeum olvasóközönsége számára rövid ismertetést a lappokról, főtekintettel a Norvégiában élő lappokra, a kiket személyes tapasztalatból ismerek; a többiekről csak mellékesen emlékeztet meg.

Igy is elkerülhetetlen, hogy olyan dolgokat ne említsek, melyekről már volt szó magyar folyóiratokban, vagy hírlapokban, főképen a svédországi lappok viszonyairól szóló úti rajzokban.

Nyelvrokonság, vérrokonság. A lappok neve és őstörténete.

A lapp nyelvnek legközelebbi rokona a finn. Ez a két nyelv nagyon közel áll egymáshoz.

Embertani tekintetben azonban az „alacsonytermetű, gyönges testalkatú, erősen brachycephal, fekete szemű s fekete hajú lappok” igen távol állanak a finnektől, mint általában a finn-ugor népektől; a jellemző lelki vonások is jelentékenyen különböznek. Hogy ez a nagy, testi és szellemi típus-különbség olyan rövid idő folyamán, mint a mire a lapp-finn nyelvrokonság rámutat, beállhatott volna, az igen valószínűtlennek, sőt lehetetlennek látszik, a miért azt kell feltennünk, hogy a lappok eredeti nyelvüket (talán kivéve egyes szavakat, a melyeket azonban a mai lapp nyelvben eddig nem sikerült biztosan kimutatni) valami finn-ugor nyelvvel cserélték fel: vagy az ősfinn nyelvvel, vagy pedig valamely, az ősfinnhez közel álló finn-ugor nyelvvel, a melynek most más származéka nincsen.

Melyik népcsoportba tartoznak a lappok embertanilag, az még eldöntetlen kérdés, mert a lapp típus, különösen a koponyaalkatra nézve, olyan fajsajátosságokat mutat fel, a melyek másutt sehol sem fordulnak elő.

Hol és milyen körülmények közt történt a lappoknál a fentemlített nyelvcsere, az is eldöntetlen, sőt talán eldönthetetlen kérdés. Egyáltalában azt lehet mondani, hogy a lappoknak nincsen története. A nép maga jóformán semmit, vagy általában igen keveset tud múltjáról. Csak a velük érintkezésbe jutott népek íróinál, vagy pedig régi külföldi tudósoknál lehet némi történelmi felvilágosítást találni a lappok sorsáról a régmúlt idők folyamán.

Igy is azonban csak igen hiányos felvilágosítás kapható. Az illető feljegyzések magukban véve is keveset mondanak s azonkívül nem is egészen biztos, hogy mindannyi a most „lapp” név alatt ismeretes népre vonatkozik. Az előforduló nevek ugyanis többértelműek. Ennek a névkérdésnek jelentékeny szerepe volt a skandináv lappságot illető kortani megállapításban.

A „lapp” név, a mely dán és svéd közvetítéssel lett a nép általánosan elfogadott neve Európában, valószínűleg nem

eredeti skandináv, ámbar már régóta megvan a skandináv nyelvekben. Az irodalomban ez a szó először a dán történetírónál Saxo-nál († 1206) fordul elő; eredetileg pedig, úgy látszik, hogy finn szó s értelme: „a legvégső éjszak (finn: *lappi*) lakója”. A finnektől valószínűleg a svédek vették át s azután ez lassankint kiszorította a nép eredeti skandináv nevét a svéd és dán nyelvekből. Norvégiában pedig az eredetibb név (ónorvég: *finnr*) maradt meg s a norvég népnek az a része, a mely folytonos érintkezésben áll a lappokkal, mai napság is finneknek hívja őket, a bevándorolt finneket pedig megkülönböztetésül *kven*-eknek nevezik. Hivatalosan ugyan és az irodalomban Norvégiában is jelenleg általánosan a „lapp” nevet használják.

A tudományos világban általános vélemény az, hogy a középkori latin íróknál előforduló nevek: *scridifinni*, *scritobini*, *scridifenni*, *rerefennae* sat. („skíző finnek”) és *finni mitissimi* (Jordanes-nél) mind a lappokra vonatkoznak s hogy ezeknek a külön neveknél a régi skandináv „finn” név (=lapp) szolgál alapul. Feltéve, hogy úgy van, akkor a lappok őstörténetére vonatkozólag legalább azt lehet következtetni, hogy egy részük már azóta lakik Skandináviában, a mióta a germán származású skandináv népekről biztos történelmi értesítések vannak.

A régészeti leletek valószínűvé teszik, hogy már régen azelőtt is volt lapp lakosság Skandináviában, mert ott olyan kőkorbéli maradványokat találtak, a melyek egész biztosan nem-skandináv népre mutatnak. Ez az ismeretlen nép talán a lappok ősei voltak.

Azonban nincsen bebizonyítva, hogy valaha a lappok skandináv területe dél felé messzebb terjedt volna, mint mostanában. Az arra mutatni látszó kőkorszakbeli eszközök adás-vevés útján kerülhettek oda, a hol most találták. A norvég helynevekben gyakran előforduló *finn* szótag semmit sem bizonyíthat ebben a tekintetben, mivel egész más szó lehet, mint a fent említett, lappot jelentő *finn* szó. Általában az tűnik ki, hogy a lapp népvándorlás Skandináviában éjszakraól dél felé, a belföldről a tengerpart felé történt. A norvégek és svédek pedig a félsziget déli és középső részéről lassankint nyomultak előre

éjszak felé és ott először — Norvégiában majdnem kizárólag — a tengerparton telepedtek le.

Ezen norvég és svéd telepedés alkalmával a lapp nomádok és halászok részben viasszaszorúltak a tengerpartról, különösen Svédországban, a hol az éjszokról jövő finn bevándorlás is befolyással volt. Norvégiában azonban mégsem szűnt meg a lapp népvándorlás. A norvég telepesek ugyan a legjobb helyeket foglalták le ott a messze éjszaki fjordokban és szigeteken; de mégis elég üres terület maradt, és oda későbbben telepedtek le állandóan lakó lapp halászok. Lapp nomádok pedig néhány évvel ezelőtt az ország déli részében fekvő Hardangervidden nevű fensíkon is megjelentek rénszarvasaikkal.

Ezekkel a fejtegetésekkel szemben erős ellentétben állanak azon eredmények a norvég lappok őstörténetére vonatkozólag, a melyekre a norvég tudós Dr. Hansen Andr. M. a m. é. megjelent „Landnaami Norge“ (Honfoglalás Norvégiában) cz. könyvében jutott. Az ő véleménye szerint a lappok csak a X-ik vagy XI-ik században Kr. u. jöttek Norvégiába.

Dr. Hansen ugyanis azt állítja, hogy azok a középkori latin irodalomban említett *scridifinni* sat., sőt a legrégibb norvég irodalom „finn“-jei is, nem voltak lappok, hanem utódai egy ismeretlen „nem-árja“ népnek, a mely Norvégia őslakosságát képezte és azután lassankint teljesen beleolvadt az árja norvég nemzetbe.

Akárhogy álljanak különben a norvég honfoglalást illető kérdések, egész biztos bizonyíték van arra, hogy a lappok élénk érintkezésben voltak a skandinávokkal már több évszázaddal az előtt a korszak előtt, mikor ők Dr. Hansen szerint Norvégiába jöttek volna.

Ezt a bizonyítékot pedig a nyelvészet szolgáltatja.

Dr. Hansen ugyan a nyelvészetre is hivatkozik, azt állítván, hogy a lapp nyelv közvetlen skandináv kölesön szavai nem mutatnak sokkal messzebb időre vissza, mint a XI-ik és XII-ik század. De itt megjegyzendő, hogy a szerző nem vette számba a legújabb irodalmat a lapp nyelvet illetőleg.

Most ugyanis teljesen be van bizonyítva az, hogy a lapp nyelvben egész sor skandináv kölesönszó van, a mely a finn nyelv közvetítése nélkül már az őskandináv nyelv idején

került oda. Ezek a szavak egyrészt olyan alapalakra mutatnak vissza, a melyen az ő-skandináv nyelv elágazása után létrejött norvég vagy svéd hangtörvények hatásának semmi nyoma nincsen, másrészt pedig igen fontos lapp hangváltozáson kívül állanak, a mely kétségtelenül nem maradhatott volna el, ha az illető szavak ó-norvég vagy ó-svéd alakban jöttek volna a lapp nyelvbe.

Minthogy az ő-skandináv nyelv végső határa kb. 700 Kr. u., tehát a lappok legalább a VIII-ik század előtt már állandó érintkezésben voltak a skandinávokkal; ezt pedig nem lehet másképp megmagyarázni, mint úgy, hogy már akkor voltak lappok Skandináviában (azon kívül valószínűleg Finnországban és Oroszország észak-nyugati részében.)

Ezáltal a biztossággal határos valószínűséget nyert az a vélemény, hogy a *scridifinni* csakugyan lappok voltak és egész biztosnak vehető, hogy a régi norvég-izlandi irodalomban előforduló „finn” annyi mint lapp.

A norvég lappok magukat *sàmek*-nek (többes szám: az egész nép, az egyes szám *sàme* csak összetett szavakban fordul elő) vagy *sàbmelažak*-nak (az egyes egyének, egyes szám: *sàbmelaš*) nevezik, — a többi nyelvjárásban hasonló módon, csak hogy a déli svéd lappok egyenest „embereknek” (*almoče*) is nevezik magukat.

Ez a lapp név, úgy látszik, összefügg a „Finnország”-ot, „finn”-et jelentő finn szavakkal: Suomi, suomalaisen.

A „lapp” név azonban nem igen tetszik a lappoknak, főképp azért, mert a hasonló norvég és svéd szó rongyot jelent.

Norvég lappok: nomádok és letelepült lappok; tengerparti és folyómenti lappok.

A lapp nép összes száma körülbelül 30.000. Norvégia határain belül ennek kétharmadrésze lakik; lévén az 1900. évi általános népszámlálás szerint az összes norvég lapp lakosság 19677 főnyi.¹ Ennek pedig körülbelül tizenhatadrésze (mintegy 1202) van nomádnak jelölve.

¹ A svéd, finn és orosz lappok számát illetőleg legújabb adatok nem állanak rendelkezésemre. Svédországban volt 1895. évben 5576 lapp (ebből 3650 nomád), Finnországban 1890. évben kb. 1100 és Oroszországban (Kola félszigeten) kb. 2000.

Téved tehát, a ki azt hiszi, hogy a norvég lappok általában nomádok. A svéd, finn és orosz lappoknak is csak egy része nomád, ámbár ez a rész aránylag nagyobb, mint a norvég lappoknál.

A letelepült norvég lappokat lakóhelyükre nézve két csoportra szokták felosztani: tengerparti lappokra (norvégül: sjölapper, sjöfinner) és folyómenti lappokra (norv.: elvelapper, elvefinner). Ez a felosztás, úgy látszik, eredeti lapp elnevezésen alapszik; a lapp nevek pedig jobbak a megfelelő norvégeknél, a mennyiben a lapp *čáhcegàdd(e)-olbmuk*¹ nemcsak a folyómentén lakókra, hanem a tóparton lakókra is vonatkozik.

Különben ez a népies felosztás igen alkalmas, mivel a lakóhely megnevezése egyúttal az illető lappok fő foglalkozását is megjelöli. A tengerparti lappok ugyanis legfőképp tengeri halászok, csak mellékesen — és csak egy részük — marhatenyésztő és földművelő; a folyómenti (és tóparti) lappok pedig első sorban marhatenyésztéssel és földműveléssel foglalkoznak, azonkívül lazacz halászattal, és folytonos élénk érintkezésben állanak a nomád lappokkal, a kiktől vásárlás vagy cserekereskedés által szerzik mind azt az árúczikket, a mit a réntenyésztés létrehoz; elég gyakran magok is réntulajdonosok s a nomád lappok ezek rénszarvasait is őrzik, saját nyájaikkal együtt.

Az említett három csoport három külön fokozatot képvisel a lapp nép fejlődésében. A folyómenti lappok állapota az eredeti nomád élethez képest előnyös haladást tüntet fel: az életmód kényelmesebb, nagyobb műveltséget tesz lehetővé, a megélhetés meglehetősen biztos; szóval magasabb fokon állanak, mint a nomádok és mindamellett megtartják nemzeti sajátosságaikat, szokásaikat, nyelvük tisztaságát, mert a nomádokkal való folytonos érintkezés által összefüggésben vannak azokkal a nemzeti életgyökerekkel, a melyek, úgy látszik, a lapp nép fenmaradását biztosítják.

A tengerparti lappok azonban egészen új, idegen viszonyok közé: erősebb, műveltebb néppel való reménytelen versenybe jutottak. Az idegen műveltséget nem bírták úgy elsajátítani,

¹ *čáhce* = víz, *gàdde* = part, *olbmuk* = emberek.

hogy mégis megtartsák nemzeti egyéniségüket s vagy megmaradtak ama műveltség hatáskörén kívül és hátra maradtak, vagy belejutottak ama hatáskörbe — és elnorvégesedésnek indultak. Ez az elnorvégesedési processus különböző fokozatokban észlelhető.

A folyómenti és a tengerparti lappság két külön, egymástól függetlenül végbement és mai napság is folyamatban lévő átalakulásnak az eredménye, csak hogy az ok mindkét esetben ugyanaz, t. i., hogy a nomád élet nem elégítette s nem elégíti ki az illetőket s vagy a szükségstől kényszerítve vagy pedig a nomád élet nehézségei miatt más módon kezdték kenyerüket megkeresni.

Kétségtelen, hogy a nomád lappság, a letelepült lappokkal szemben, eredetibb állapotot képvisel. De azért nincs kizárva, hogy a letelepült lappok mostani életmódja nem egyedül a tiszta nomád életből fejlődött ki. Lehet, hogy az a félnomád vadász- és halászélet, mint a svéd „erdei lappok”-é, éppen olyan eredeti a skandináv lappoknál, mint a milyen a rénszarvas-tenyésztők életmódja. Az utóbbi ugyanis a rendszeres réntenyésztésnél fogva bizonyos tekintetben magasabb műveltséget tételez fel.

Másfelől nagyon valószínűnek tartandó, hogy ezt a rendszeres réntenyésztést már magukkal hozták, mikor Skandináviába bejöttek.

A mi a lappok elterjedését Norvégiában illeti: a legutóbbi népszámlálás szerint az ország 20 amtja (megyéje) közül 8 vidéki amtban és a külön amtot képező Krisztiania és Bergen városokban nem találtak egyetlen egy lappot sem. A többi 10 amt közül pedig csak öt van olyan, a melyben a lappok száma nem egészen jelentéktelen s ezek az éjszaki országrészt képező amtok. Ezek közül viszont a három legéjszakiabb amt, Finmarken, Tromsö és Nordland tünteti fel a legnagyobb számokat.

Azonban ezen amtokban is a lappok a kisebbséget képezik, u. m. Finmarkenben 35.98% lapp, 48.32% norvég, 15.70% finn, Tromsöben 11.96% lapp, 85.39% norvég, 2.64% finn, Nordlandban pedig csak 1.37% lapp, 98.51% norvég, 0.12% finn.

A letelepült lappoknak nagy többsége „tengerparti lapp”. A népszámlálás szerint a finmarkeni és tromsöi lappok között a halászok száma több mint kétszer annyi, mint a földművelők és marhatenyésztők száma, ámbár itt nyilván több tengerparti lapp mint „földművelő és marhatenyésztő” szerepel, mivel ők amellet, hogy halászatot űznek, földtulajdonosok vagy földbérlők is.

A folyómenti lappok főkép a nagy finmarkeni folyók, a Tana, Karasjok és Altenfolyó partján laknak. Különben megjegyzendő, hogy közülök is többen vesznek részt a nagy tengeri halászatban, a mely a finmarkeni tengerpartnál évenként végbemegy.

A lappok lakása és építkezése.

A következőkben az egész norvég lappság viszonyait együtt fogom tárgyalni, hogy jobban kitessék egyfelől, hogy a fent említett három csoport miben különbözik egymástól és másfelől, hogy mik azok a közös ismertetőjelek, a melyek mind a hármat megkülönböztetik norvég és finn szomszédjaiktól és mint külön nemzetiséget jellemzi őket.

A mi a lakást és berendezését illeti, a különbség a nomád lappok és a letelepült lappok közt általában nagyobb, mint az utóbbiak és a norvég, illetőleg finn lakosság közt. A két egymástól nagyon különböző lakás-typus, a nomád sátor és a fából épített lapp parasztház közt van ugyan egy lapp házminta, a melyben a nomád sátorral való összefüggés és az idegen építésmód befolyása egyaránt feltalálható, és ez a lapp tűzegkunyhó (norvégül: „gamme”). És vannak — a Svédországból átköltözött déli lappoknál — olyan kúpalakú, fából és tűzegeből készült kunyhók, melyek teljesen sátor mintára vannak építve.

A lapp sátor (norvég lappul: *goahte*) kifejlődöttebb építésmódot tüntet fel, mint a milyen a többi sarkkörü nomád népénél található. Ennek előnyei a többi éjszaki nomád nép sátoraihoz képest, hogy a tetőnyíláson egy kifeszítő keresztrúd van, mi által a füstnyílás nagyobb és szabadabbá lesz, és hogy a hét főczölöp közt, melyeknek az alja körben a földbe van szúrva,

négynek a felső része ívalakban összehajlik, mi által a sátor falai függőlegesebbek és a helyiség jelentékenyen nagyobbá válik. Úgy, hogy el lehet mondani, hogy sátor, a melyben tűzhelynek kell lenni, alig lehet gyakorlatibb formájú és berendezésű, mint a milyen a lapp sátor, különösen olyan éghajlat alatt, a mely erős fűtést igényel.

A sátor-ponyva rendszeren vitorlavászonból vagy zsákvászonból való, felül bolyhos daróczból szőtt széles szegélylyel.

Az ajtó négyszögletű s alól szélesebb szövetdarabból áll, mely madzaggal vagy szíjjal van felakasztva és keresztben álló faléczek által van kifesztve.

A sátor tetején az összehajló ezölöpök közt van a körülbelül fél méter átmérőjű köralakú füstnyílás (*rähppen*), a melyen a füst kihúzódik és a világosság beárad.

A sátor közepét a tűzhely (*àran*) foglalja el. Lapos kövek vannak hosszúkás alakban egymás mellé rakva; ennyiből áll az egész.

A tűz fölött, a füstnyílás keresztrúdjára erősítve függ egy vasláncz, vagy kettős vasvessző, horoggal ellátva, a melyen főzéskor az üst lóg.

Mikor az ember szinte földig meghajolva a sátorba lép, csak az ajtó és a tűzhely közt felhalmozott tűzifákon át juthat a tűzhely mindkét oldalán levő ülőhelyekre, a *loaido*-ra.

A *loaido*-n a föld be van fedve fenyő vagy inkább nyír galylyal s azok fölött néhány rénbőr van kiterítve. Székféle nincs; a lapp törökösen ül sátrában s mindenkinek saját helye van. A *loaido* egyszersmind hálóhely is. Az ágyat az említett nyírgalyak és rénbőrök pótolják. Az ágynemű pedig rendszeren juhbőr vagy rénborjúbőr takaróból és bundából áll, az utóbbi fejevánkösül szolgál. A takaró fölött néha vastag szőnyeg (*rådno*) van kiterítve.

A sátor hátulsó része (a *boaššo*) az *àran* mögött, szintúgy be van terítve galyakkal. Ott élelmi szereiket, konyhaedényeiket és apróbb holmijukat tartják. A puskák is rendszeren ott vannak, a sátorezölöpkhöz kötve.

Ha kis gyermek van a sátorban, böleső van felakasztva a *loaido* fölött. A lapp böleső (*gielka*) nem olyan, mint a közön-

séges böleső: alúl kissé keskenyebb, felül szélesebb, kivájt fatuskó, bőrrel beborítva, egyik végén ívalakú bőr lepellettel ellátva, a mely alatt a kisdéd feje nyugszik. A bölesőbe mohot és rénszőrt vagy ruhadarabokat és egy kis fejbáncost tesznek s azután a kisdédet mezítelenül beteszik s a böleső oldalaira erősített kis rénbőr takaróval befödik és a böleső zsinórait jól összekötik, úgy, hogy a kisdéd nem eshet ki. A sátorélethez, a költözködéshez, szóval a nomád életmódhoz ügyesen alkalmazott gyakorlati tárgy az ilyen böleső.

A lapp sátor magassága kb. két méter, vagy valamivel több, átmérője alúl kb. négy méter. Területe tehát nem igen nagy és mégis elfér benne egy nyolcz tagból álló család — kutyáival együtt.

Hogy ilyen kezdetleges lakásban mennyi kellemetlenséggel és nélkülözéssel jár az élet, pláne a hosszú, zord éjszaki télen át, az könnyen elképzelhető. Bizony örökölt edzettség kell hozzá, hogy az ember elbírja. Minden edzettség daczára azonban mégis a sátor hidegsége, légvonatja, nedvessége és füstje gyakran rontja el a szegény lapp egészségét.

Bizony nagy a különbség az ilyen, az időjárás minden szeszélyének kitett sátraeska között és a meleg, kellemes, tágas, faházak között, melyeket a jómódú folyómenti lappoknál és tengerparti lappoknál is találunk.

Például hozom fel itt azt a polmaki lapp-házat (a Tana folyó partján), hol majdnem egy fél esztendő-t töltöttem. Volt benne egy elég nagy kétablakos szoba, jó vaskemenczével, asztallal, székekkel, ágygyal, tejes edényeket tartó faliszekrény-nyel, jó függőlámpával, sőt könyvszekrény-nyel, elég nagy tükörrel, meg fali órával is ellátva. Az épület másik végén szép kis vendégszoba volt, hol hintaszék sem hiányzott, az ablak pedig esinos függöny-nyel volt ellátva. A két szoba között van az előszoba, melyet pár évvel azelőtt konyhává alakítottak át, ablakkal, vaskemenczével (azelőtt a nagy szoba konyhául is szolgált). Végre a padláson a felnőtt fiúk hálószobája van, ugyan kezdetlegesen berendezve.

Az ilyen házban bizony nem sok jel mutat arra, hogy ott lappok laknak. Ha senki sincs otthon, azt hihetné az idegen,

hogy igénytelen, de jól rendezett norvég parasztházba jutott. Azonban itt is van, mi a lakosok ősei egykori nomád életmódjára emlékeztet: a nagy szobában egy hosszúkás padféle és néhány kis zsámoly. Ez nem úgy értendő, mintha a nomádok ilyen tárgyakat használtak volna, hanem úgy, hogy midőn jómódú lapp parasztok vagy halászok, sőt kereskedők, asztallal és székekkel ellátott szobájukban mégis ilyen silány lóczáról, alacsony zsámolyokon ülve, étkeznek: ebben érdekes emléket látjuk annak az időnek, mikor a kezdetleges sátorélethez szokott lappok az új életmódban ennek új szokásait lehető közeli viszonyba hozták régi szokásaikkal.

A többi házi eszközök között is található egy és más, melynek a formája eredeti lapp mintát mutat fel.

Még több lap nemzeti vonást találunk, ha az egész tanya elrendezését vizsgáljuk.

Ilyen a tanyához tartozó épületek elhelyezése és az épületek nagy száma.

Jómódú folyómenti lapp tanyája a lakóházon kívül, aránylag nagy területen szétszórva, sok apró épületből áll. Ezen sokféleségben mégis némi rendszer vehető észre: ugyanazon vagy hasonló célra szolgáló épületek rendszeren egymás mellett vannak.

Talán már abban, hogy az építkezés számára nagy terület van igénybe véve, kifejezésre jut az a nemzeti hajlandóság, melyet a szabad nomád élet teremtett, hogy jó nagy szabad tere legyen az embernek, mikor nem szükséges, hogy összeszorúljon.

Megjegyzendő még az is, hogy sok folyómenti lapp nem elégszik meg egy tanyával, hanem külön nyári tanyát tart.

Az építésmódot illetőleg ez a túlterjengés különösen abban tűnik elő, hogy három-négy külön kamraféle épület áll sorban egymás mellett a tanyán. Más csoportot képeznek a marhaól, a lóistálló (ez a kettő rendszeren egybe van építve, köztük folyosóval), a szénapadlás, a faszín és esetleg árnyékszék (ez ugyan nem gyakori és akkor is főképen csak úri vendégek számára.)

Kovácsműhely is előfordul a tanyán; de az messzebb van a többi épületektől.

Az említett külön épületek magukban véve és berendezésükben csak igen kevés lapp sajátosságot tüntetnek fel. Látható,

hogy idegen átvétel az egész, csak hogy részint kezdetlegesebb fokon maradt meg, mint annál a népnél van, melytől a lappok átvették.

Azonban a lapp paraszttanya idegenszerű épületei mellett előfordul olyan kezdetleges faalkotmány is, mely kétségtelenül lapp eredetű. Ennek lapp neve *luöve*. Ez czölöpökön nyugvó faállvány, melyen a letelepült lappok szénát szoktak tartani. A nomád lappoknál a *luöve* a húsfélék éléskamarája. A *luöve* alatt van a szánok helye. Tartalmát különös építésmódja védi a jogosulatlan látogatásoktól, a kutyáktól és — a paraszt tanyán — a marháktól. A lapp sátor közelében még más, kezdetlegesebb gazdasági készülék is szokott lenni: a *suönjer*, azaz három egymáshoz hajlított nyírfatörzs, melyekre húsdarabokat akasztanak. Azonkívül a nomád lappnak valamely lapp paraszttanyán egy olyan fakamarája van, melyben azt a holmiját tartja, a mit hosszú vándorlása alatt nem hordhat magával. Ezen holmiját esetleg a mezőn levő kis tőzegkunyhóban vagy egyszerűbb fatartóban hagyja, mely magas czölöpre van építve, hogy védve legyen a vadállatoktól. A rénszarvasok számára egy bekerített karámot tartanak, a hol a fejés történik. Máskülönben a rénszarvasok szabadon legelnek kint a hegyen s csak fejésre hajtják őket haza.

Olyan lapp paraszttanya, mint a minőt fent rajzoltam, gazdája jómódúságára vall. Szegényebb folyómenti lappoknál minden egyszerűbb. A lakóház kisebb és egyszerűbben van berendezve. Nagy ritkaság, ha külön konyha van. Csak egy szoba van a házban s előszoba nincs. A bútortat szegényesebb, a melléképületek is silányabbak. De a tanya egészben véve mégis a fent említett mintára van berendezve.

A szegényebb folyómenti lappok marhaólja nem mindig faépület, hanem néha tőzegkunyhó. Az is előfordul, de ritkán, hogy a lakóház is turfakunyhó. Gyakoribb a tőzegkunyhó, mint lakóház, a tengerparti lappoknál, mert a kopár tengerparton az épületfa sokkal drágább, mint a folyók mellett.

Ezen sajátságos norvég-lapp tőzegkunyhó érdekes kérdést intéz a kutatóhoz. Milyen eredetű ez az építésmód? Eredeti lapp-e? Vagy a norvégektől vették-e át azt is a lappok?

Dr. Hansen Andr. M. fentemlített könyvében azt állítja, hogy a finmarkeni tőzegkunyhó norvég eredetű; azt véli, hogy a közönséges norvég ház olyan volt Finmarkenben, mikor a lappok oda jutottak. Bizonyítékul rámutat, hogy a turfakunyhóban majdnem minden tárgynak norvég neve van, míg a sátor berendezése eredeti lapp elnevezéseket mutat.

Erre először is megjegyzendő, hogy magának a kunyhónak eredeti lapp neve van: *goahte*, ugyanaz, a mivel a sátort is jelölik. A fából épült lakóházat azonban (skandináv eredetű szavakkal) *viste*-nek vagy *stohpo*-nak hívják.

Továbbá megjegyzendő, hogy a szóban forgó kérdést nem lehet kizárólag nyelvészeti szempontból eldönteni. Számba kell vennünk a tőzegkunyhó építését és berendezését, a sátoréhoz viszonyítva.

Az a rendszer, mely szerint a tőzegkunyhó faalkotmánya építve van, annyira hasonlít a sátor építésmódjához, hogy nagyon valószínűnek látszik, hogy a tőzeg-*goahte* épen a lapp sátorból fejlődött ki, illetőleg ugyanabból az alapalakból mint ez.

Ezt a következtetést a faalkotmány és turfarétegek külön részeinek lapp nevei is megerősítik, köztük csak egy pár skandináv kölcsönzó van, a többiek mind eredetiek.

Az igaz, hogy a berendezett tőzeg-*goahte* sokkal több olyan tárgyat mutat fel, melyek lapp elnevezése skandináv (főképp norvég) eredetű, mint olyanokat, melyeknek eredeti lapp neve van. De ez természetesen semmit sem bizonyíthat az említett építésmód eredetére nézve, hanem csak azt, hogy a lappok kezdetleges házuk berendezésében sokat tanultak szomszédjuktól, sokat vettek át tőlük.

Már az a körülmény, hogy a legtöbb mostani tőzeg-*goahte* el van látva ablakkal és kemenczével, kifejlődöttebb házberendezés befolyását tanúsítja. A lakásul szolgáló tőzeg-*goahte*-k nagy része belül deszkával van borítva, a mi nyilván kölcsönvétel. Néhánynál fából épült előszoba is van. A lakás „bútorzata” rendszeren körülbelül olyan, mint a fából épült szegényes lappházban: asztal (esetleg székek is), pad, zsámolyok, ágyak, egy-egy kezdetleges faliszekrény stb.

Az ilyen módon berendezett tőzeg-*goahte* felületes szemlé-

lésre azt a gondolatot keltheti, hogy annak semmi köze nincs a nomád sátorhoz. Pedig vannak (nagy ritkán ugyan) olyan tűzeg-*goahte*-k is, melyek berendezése is tökéletesen a sátor minta szerinti, nyílt tűzhelylyel a kunyhó közepén és ablakot pótló füstnyílással a tető közepén (a füstnyílást szárított halgyomorral bevont ernyővel szokták bezárni). Ez a körülmény az én véleményem szerint kétségtelenné teszi, hogy a finmarkeni tűzeg-*goahte* eredeti lapp alapon fejlődött építésmód.

A tengerparti lappoknál gyakori, hogy a lakó-*goahte* és az ól-*goahte* össze vannak építve, közöttük folyosóval, illetőleg előszobával. Ezenkívül a tengerparti lappoknak is van legalább két kunyhócskájuk, melyek kamrául szolgálnak és majdnem mindig fából épültek.

Megjegyzendő, hogy a tengerparti lappoknál is vannak fából épített lakó házak, épúgy, mint a folyómenti lappoknál, sőt valószínű, hogy sokkal több tengerparti lapp lakik faházban, mint tűzegkunyhóban.

Ugy a tengerparti lappok tanyái, mint a folyómenti lappokké, rendszeren nagyobb vagy kisebb csoportokban vannak egy helyen, ámbar a csoport egyes tanyái elég szétszórtnak fekszenek. Ezen lapp „falvak” közül egy sincs akkora, mint egy közönséges erdélyi falu. A legnagyobb folyóparti faluban, Karasjokban, kb. mindössze 50 lakóház van.

Tagadhatatlan, hogy az ilyen lapp falu, különösen az ilyen tengerparti lapp falu nem valami nagyszerű látvány; azt is el kell ismerni, hogy tisztaság dolgában a legtöbb lapp-lakás kezdetleges fokon áll; mindezek dacára a lapp lakások és egyáltalában a viszonyok nem oly szomorúak, mint a látszat után az idegen gondolhatná. Magának a különös, alakatlan tűzeg-*goahte*-nak is van legalább egy — és pedig az ottani zordon éghajlatra nézve nagyon fontos — előnye, hogy jól tartja a meleget.

A nomád lappok közül is néhány család együtt költözködik és tanyázik.

A lappok ruházata.

Miként az építésmód, úgy a ruházat tekintetében is különbséget találunk a norvég lappság három csoportja közt, arra nézve, hogy milyen mértékben ragaszkodtak az eredeti nemzeti szokáshoz.

A nomád lappok egészben véve az ősi ruházatot tartották meg, de némelyek megpótolták egy új ruhadarabbal, a mi régebben nem tartozott a lapp viselethez, tudniillik az inggel. A folyómenti lappok még tovább mentek az alsó-ruházat tökéletesítésében, ingen s alsónadrágon kívül részben még harisnyát is használnak. Ezeknek felső ruhája rendesen lapp szabású; de a férfiak nyáron közönséges norvég kalapot is viselnek.

A tengerparti lappok kisebb része még az ősi lapp ruházatot viseli és pedig néha kezdetleges alakjában, ing és egyéb alsó ruha nélkül, de a nagyobb tömeg már részben elhagyta a régi nemzeti viseletet s norvéggel cserélte fel. Leginkább megtartották még a lapp ruházathoz a hosszú kabátot, övvel együtt. Egy részük már ezt is elhagyta s teljesen norvég ruházatot visel, különösen Tromsø-amtban.

A sajátos lapp ruházathoz a következők tartoznak: sapka, alsó és felső kabát, bunda, öv, melltakaró, nadrág, lábszárvédő, saru és saru-szalag. A férfi és a női ruha közt aránylag igen kevés a különbség. Mindkettő általában ugyanazon szabású, csak díszítése különbözik.

Kivételt képez e tekintetben — a norvég lappoknál — a sapka (*gahpper*), lévén a férfi sapka egészen más formájú, mint a női sapka. Az előbbinek felső része négyszögű, alsó része pedig köralakú. A nyári sapka fekete vagy kék, ritkábban piros posztóból van készítve; a téli sapka alsó része fókabőrrel való, a négyszögű felső rész pedig épúgy, mint a nyári sapkáé, posztóból való, de rénszörrel van kitöltve. A női fejrevaló feszes háló-sapkához hasonlít, a fület is fedi és állkötővel van ellátva. Színe rendesen piros, tarka szegélylyel. Ez az egyszerűbb sapka teljesen kiszorította a sisak-alakú női sapkát, a minőt régebben néhol viseltek. Ez a változás vallásos okra vezethető vissza; azt mondják a lappok, hogy a régi sapka szarv-alakú csúcsában ült az ördög (a hiúság ördöge?!). — A déli norvég lappoknál, kik a svéd lappokhoz tartoznak, a svéd lapp kúpalakú sapka dívik. Megjegyzendő, hogy itt kevés különbség van a férfisapka s a női sapka között.

A lapp kabát (*gakte*) rendesen bolyhos daróczból vagy posztóból való, az ing szabásához hasonló ruha, mely elől a

mell közepéig nyitva van. A férfi kabát, ha szabadon lelóg, térdig ér, a női kabát valamivel hosszabb. Színe rendszeren sötét (főkép fekete vagy kék), a nyári férfi kabát fehér is lehet. Rendszeren díszítve van színes, főkép piros szegélylyel és rávarrt szalagokkal. A férfi kabát két-három hüvelyk széles, álló gallérral van ellátva, a mi a női kabáton hiányzik. A kabát szabásáról, még inkább díszítéséről (úgy a sapkáról is) a lappok mindjárt felismerik egymást, hogy hová valók.

Az ősi lapp nyári viselethez két ilyen hosszú kabát tartozik: alsó és felső kabát. Az alsó helyett most közönséges gyapjúinget is viselnek. A folyómenti lappoknál a férfiak nyári köznapi ruhája csak ingből, alsónadrágból és saruból áll. A nők pedig nyáron tarka csíkos szövetből készített kabátot viselnek. Ilyen kabátban templomba is szoktak menni és látogatásokat tenni, de az ünneplő kabát általában posztóból készült.

A nomád lappoknál a nyári felső kabát néha bőrből való, vagy olyan ócska télibundát viselnek, melyen a szőr majdnem teljesen lekopott.

A bunda (*bäska*) rénbőrből, leginkább rénszarvas borjúbőrből készül, hasonló szabás szerint, mint a kabát, szőrével kifelé. Melle, galléra s újja színes posztóval van beszegve. A bunda alatt közönséges kabátot viselnek, néha e helyett vagy ez alatt juhnbőrből készült kabátot, a gyapjas felivel befelé fordítva.

A felső kabátot, illetőleg a bundát övvel szorítják a derékhoz és pedig úgy, hogy a nőnél egészen szorosan simúl a testhez, a férfi ellenben úgy felhúzza, hogy az öv felett, a derék körül zsákféle dudorodást alkot, a miben aztán mindenféle apróságot tartja.

Az öv (*boagàn*) rendszeren gyapjúból kötött, kb. két hüvelyk széles, csinosan mintázott szalag, mindkét végén bojtokkal; összekötőül bőr vagy gyapjú zsinór szolgál, kapocs vagy csatt nélkül. Ilyen övön kívül a férfiak gyakran egy keskeny bőrvet is viselnek, a melyen késük (néha kettő is) függ, vagy pedig szélesebb bőrvet használnak s akkor gyapjúövet nem. A nomád lapp férfi néha egy négyszögű, gazdagon díszített bőrzaeskót is hord az övén, dohány s effélék tartására; a láda kulcsa is az övén lóg. A nők a letelepült lappoknál most rendszeren semmit sem hor-

danak övükön; a nomád lapp nők ellenben néha egy sárgaréz-karikát viselnek, a melyen különféle varróeszközök, kulcsok, kés stb. függenek.

Ünnepélyes alkalommal régebben a lappok, férfi és nő egyaránt, ezüstdarabokkal díszített, ezüst kapesokkal ellátott, bőrvet (ú. n. „ezüstövet”) viseltek. Ilyeneket most csak ritkán lehet látni a lappoknál; legnagyobb részük muzeumokba vagy magángyűjteményekbe kerültek. Uj „ezüstövet” a lappok nem szereznek, inkább vallásos okokból, mintsem szegénység miatt.

Mellény nem tartozik a lapp viselethez, ezt egy négyszögű, posztóból való melltakaró (*lähppe*) pótolja. Ez színes posztó-darabokkal van díszítve, béléssel ellátva; a posztó és bélés között hagyott üres helyet zsebül használják. A melltakarót kötélekkel erősítik nyakuk köré. Ez a ruhadarab ugyan az egész mellett betakarja, de nem sokat melegít; ezenkívül azért erős hidegben vastag gyapjú nyakkendőt is viselnek. A letelepült lappoknál és részint a nomádoknál is a melltakaró már kiment használatból; a térfiaknál az ing vette át szerepét, a nőknél pedig azonkívül egy vagy több kendő a nyak körül, a melynek a végét a kabát alá foglalják. Mikor a lapp asszonyok és leányok kiöltözködnek, két-három nagyobb selyem kendőt vesznek a kabát fölibe. A szabadban rossz időben nők és férfiak olykor, de most már csak ritkán, nagy, durva posztóból való ruhadarabot használnak, mely a fejet, nyakat, vállat és mellett betakarja, úgy, hogy csak az arc látszik. Ezt *njalbmefahcca*-nak hívják. (*njalbme* = száj, *fahcca* = keztyű).

A lapp nadrág (*buvsak*) daróczból, durva posztóból vagy bőrből való, alul keskeny, fölül pedig, hátulsó része, alaktalanul széles. Szíjjal erősítik a csipőre, alul bokáig ér s a saru szárába húzzák.

Télen szőrös rénszarvasbőrből kamásliféle lábszárvédőt (*gàlsokak*) viselnek a nadrág fölött.

A lapp-saru vagy bocskor (*gàma*) többféle fajtájú, különféle bőrből készül, pl. a téli saru szőrös rénszarvasbőrből, de mind ugyanazon szabásra, melynek legérdekesebb sajátossága az, hogy orra felfelé görbülő csúcsban végződik. A saru szárának egyik oldalán egy kis füle van, melyre szíjat erősíte-

nek s ez egy gyapjú czérnából kötött szalagban folytatódik. Ezt a szíjat és szalagot szorosan körültekerik a boka körül s a szalag bojtos végét a legfelső rétegen egyszer-kétszer keresztül dugják s azáltal kötik meg. A férfiaknál a saruszalag más mintájú, mint a nőknél, mind a két minta igen csinos szokott lenni.

Harisnya helyett a nemzeti viseletű lappok saratöltelékül egy szénaajt használnak. Ha harisnyát használnak is, akkor sem fölösleges ez a saru-széna, mert a saru olyan tág és talpa annyira vékony és puha, hogy széna nélkül nem is tudnának benne járni. A szénát a saruba jól és ügyesen betenni, gyakorlatlan embernek nehéz feladat lenne, a lappok azonban bámulatos ügyességgel és pontossággal bánnak vele.

A lapp népviselet a magyar szem előtt nem igen tűnnék fel különösnek, mert a magyar itthon minden nap érdekes, sokszínű népviseletet láthat, még tarkábbat és sokkal szebbet, mint a lappokké; de a norvégek előtt egészen másképp tűnik fel a dolog. A norvég parasztok ugyanis csak néhány vidéken tartották meg régi, sokszínű nemzeti viseletüket, a legtöbb vidéken azonban ezek vagy eltűnőben vannak, vagy már teljesen elenyésztek.

Kétségtelen, hogy a nemzeti ruházatot viselő lappok népcsoportja, például templomozás vagy vásár alkalmával, nagyon festői látványt nyújt, különösen nyáron, mikor az ünneplő ruha különféle élénk színeit nem takarja el a bunda.

A lapp nemzeti viseletre még csak ezután kerül a tudományos összehasonlító tanulmányozás sora. Eredetére vonatkozólag itt csak azt említem meg, hogy a régi skandinávok is olyan szabású felsőruhát viseltek, mint a mostani lapp-kabát, tehát nincs kizárva, hogy a ruházatban is emlékei rejlenek a lappok ősrégi érintkezésének a skandinávokkal.

A lappok táplálkozása.

Táplálkozás dolgában a norvég lappok három csoportja között elég nagy különbség van. És ez természetes; hiszen a nép táplálkozása szoros kapcsolatban van a foglalkozással. A nagy

A rénteiből készített sajtnak különös, erős íze van, ámbar egészen jó, csak meg kell szokni. A régi savanyú tej szintén csemege számba megy. Ősztől fogva egész télen át tartanak tiszta tejet és tejes „főzelékeket“, fagylalt alakjában, rénszarvas tömlőbe téve.

A lapp kenyér lepényféle sütemény. Lisztből, rendesen orosz rozslisztből, és vízből sűrű tésztát gyúrnak, kézzel kinyújtják, miből aztán lapos, kb. két decziméter átmérőjű köralakú lepényt sütnek a tűzhely parázsán, vagy lapos kővön. Ez a „parázs-lepény“ frissen elég jóízű, de mikor már kihűlt, nem nagyon ízletes.

A nomád lapp mindennapi háztartása vizen és tejen, illetőleg vizes-tejen kívül még csak egy italt ismer: a kávé. Ezt pedig szertelenül gyakran használják. És a lapp kávé jó erős. Magát a fekete kávé ugyan korántsem főzik olyan erőse, mint itt Magyarországon, de a tejes-kávé jóval erősebb, mivel csak kevés tejet tesznek belé. A cukorral a lapp éppen úgy bánik, mint a norvég paraszt: szájába vesz egy kis darabot és úgy iszik rá kávé, a meddig a cukordarab tart.

A letelepült lappok, különösen a folyómenti lappok táplálkozása jóval változatosabb, mint a nomádoké.

A jómódú folyómenti lapp kamarája mindig el van látva rénszarvashússal, friss és szárított alakban, gyakran rénszarvasajttal és más, rénszarvasból nyert élelmi szerekkel. Mindezeket a nomádokkal való szoros érintkezésüknek köszönhetik. Saját gazdaságukból kerül ki a juhhús, néha marhahús, tehéntej, vaj, juhsajt és lazacz.

A folyómenti lappoknál a lazacz olyanforma szerepet játszik, minőt a rénszarvas a nomádoknál: t. i. ez a pénzszerzés egyik főeszköze. A nagyobb lazaczokat rendesen eladják. De marad bőven saját háztartásuk számára is. Nem adják el az egész halat, fejét és gerinczét levágják s ezeket meg a kisebb lazaczokat, ők maguk használják el, frissen főzve. A nagyobb lazaczokból is legalább néhány darabot egészen a maguk számára tartanak meg. Ezekből lesz a „besózott hal“, a mit egész éven át lehet kapni jómódú folyómenti lappnál.

A lazaczon kívül másfajta halat is esznek a folyómenti

lappok, sőt tengeri halat is, ha nincs messze a tenger és nem nehéz a szállítás. A tengeri halat leginkább besózva eszik.

A vajaskenyér mindennapi étel a jobbmódu folyómenti lappoknál. A kovászos kenyér a lepény mellett mindinkább általánossá válik, főképp a lappok haladásáért lelkesülő némely norvég papné fáradozása következtében, kiktől a lappok is lassankint megtanulják a kenyérsütést. A lepény a letelepült lappoknál rendesen nagyobb, mint a nomádoknál, 3—4 deciméter átmérőjű, gyakran nem köralakú, hanem hosszúkás, a vas-kemenczén sütik.

A tejesvízben főzött lisztes eledel a folyómenti lappoknál is gyakran előfordúl, csak hogy itt tehéntej, nem rénszarvastej szerepel. Aludttejet is igen gyakran esznek.

A növényi táplálékot illetőleg a folyómenti lappok jobb helyzetben vannak, mint a nomádok, a mennyiben burgonyát tarthatnak (a sátorban a burgonya megfagyna); de általános használatba nem jutott még náluk. Más növényi táplálék — nem számítva a lisztet — jóformán nincsen. A fent említett tejes „főzelékek” már kimentek a divatból a folyómenti lappoknál.

Fűszerek: bors, fahéj, ánizs stb.

A kávéra nézve a folyómenti lappokra is illik az, a mit fent említettem a nomád lappoknál, csak hogy ők tehéntejjel, (illetőleg tejszínnel) iszszák. Különben a theát is, sőt a csokoládét is ismerik, ámbar csak ritkán használják s majdnem kizárólag úri vendégek kedvéért.

A tengerparti lappok kosztjában a halnak jut a főszerep. A hal mellett a kenyér meg a lisztpép a legfontosabb. Tehát nagyban ugyanaz a viszony, mint a nomád lappoknál, azzal a különbséggel, hogy a rénszarvas helyét a hal pótolja.

Hús, tej és vaj általában sokkal kevesebb a tengerparti lappoknál, mint folyómenti testvéreiknél. Aránylag bőven van náluk juhhús, de a marhahús és rénszarvashús kevés. Megjegyzendő, hogy borjúhúst a tengerparti lappok, mint a lappok általában, nem esznek szívesen. A borjúkat inkább eladják, megtörténik az is, hogy egyenest eldobják. Disznóhúst szívesen esznek, de drága nekik. Maguk nem szoktak disznót tartani.

Tengeri állatok, fóka, czethal, delfin húsát is megeszik,

de csak más étel hiányában. Némely tengeri madarat is meg-
esznek. A vad húst, pl. a nyulat és hófoglyot, ők, mint általában
a lappok mind, nagyon szeretik, de csak ritkán jutnak hozzá
és akkor is inkább eladják, mért ez nekik drága eledel.

A tejet legnagyobb részt aludttej alakjában eszik. Külön-
ben sok mindenféle ételre használják, hogy csak egyet említsek,
a tejet sziruppal összekeverve is eszik. Sajtot csak juhtejből
készítenek s azt majdnem kizárólag arra használják, hogy a
kávéba teszik.

Kenyerük nagyobb részt lepényféle, de sok helyen kovászos
kenyeret is használnak. A közönséges, orosz rozslisztből és
vízből készített lepényen kívül van több, ritkábban használt
kalácsfajta: vér-kalács, vérrel csinálva víz helyett; agyvelő-
kalács, rénszarvas vagy juhagyvelőből és lisztből készített süte-
mény (ezt a kettőt a nomád lappok is használják); halikra-
kalács (halikrából és lisztből), kovász-kalács (kovászos tésztá-
ból). A vér-kalács, agyvelő-kalács és halikra-kalács inkább
csemegének, mintsem rendes ételnek tekintik.

Még több különös nyalánkságot jegyeztem fel a troldfjordeni
lappok közt jártamban. Curiosumképen felemlíték egy néhányat.

Első sorban említendő a sok különféle „halhurka“, mely
abból áll, hogy a kimosott halgyomrot megtöltik halmájjal, liszt-
tel, darával, bogyóval vagy növényi levelekkel stb. és megfőzve
szeletekre vágják és kenyér nélkül eszik.

A halfejet is megfőzik, a csontokat kiszedve összegyúróják
halzsírral s megsózva kenyérrel eszik. Friss halzsírt és darát főz-
nek vízben és tejjel eszik. A száraz juhsajt (esetleg darával), víz-
ben főzve, karácsony esti eledel volt régebben. Most már nem
használják, helyette kávét isznak.

Egyáltalában a kávé sok régi lapp nyalánkságot pótol. A
tengerparti lappok ép úgy szeretik, mint a folyómentiek, meg
a nomádok. A kávé mellett azonban néhol theát is használnak,
részint különféle thea-pótléket is (vadon termő növények leveleit).
A növényi táplálékra és fűszerre nézve a folyómenti lappokról
mondottak a tengerpartiakra is állanak.

Fölösleges talán említeni, hogy a tengerparti lappok közt
sokan vannak, a kik étkezés dolgában is a norvég halászok

és parasztok példáját követik. Ez az ételneműek tekintetében, de még inkább az étkezést és az evés idejét illető szokásokban nyilvánul. Ebben a tekintetben a tulajdonképeni lapp szokásokat igen könnyű megállapítani.

Lapp szokás szerint az evés nagyon primitív módon történik. Vagy többen együtt ugyanazon tálból, illetőleg tányérből vagy pedig egymás után esznek. Külön tányér az egyes személyek számára nincs. Villát nem használnak, csak kést (mindenki saját kését) és a tűz újját. Levest és híg ételt kanállal esznek, gyakran mindenkinek saját kanala van. Kávés csésze rendszeren több van használatban. Mikor többen esznek, vagy isznak egymásután ugyanabból a tányérből, vagy csészéből, nem szokták közben kimosni. Evés után azonban rendszeren megmossák az edényeket.

A letelepült lappok kezdetleges ebédlő asztalát már a lakásról szóló részben említettem. A főzés szép nyári időben inkább kint az udvaron, szabad tűznél történik.

A lapp főétkezés este történik. Ez szabály, melyet mindenütt és mindig megtartanak, mikor rendkívüli akadály nincsen. Nyáron azonban, mikor sürgős dolguk van, mindenki akkor eszik, mikor ideje és étvágya van. Reggel mindig kávét isznak először. A kávé után következik rendes körülmények közt a tulajdonképeni reggeli, mely a megelőző nap estebédjének maradványából szokott állani. A déli ebéd rendszeren kisebb jelentőségű, mint a reggeli. Délután esetleg valami ozsonafélét esznek. Délelőtt és délután is kávéznak, néha többször is. Néhány vidéken a tengerparti lappoknál egész éven át más határozott idejű étkezés nincsen, mint az estebéd és — esetleg — a reggeli, közben pedig csak kávéznak és valami keveset esznek.

A munkamegosztás a lappoknál.

Az ételkészítésnél már szembe tűnik, hogy a két nem közötti munkamegosztás más a lappoknál, mint a szomszéd népeknél. Megjegyzendő ugyanis, hogy a lappoknál az estebéd főzése nem a háziasszony vagy női cselédek, hanem a házigazda dolga.

Ennek a szokásnak pogány vallásos alapja van és kapcsolatban áll több régi, a nőket illető, de már elévült tilalommal, melyek arra mutatnak, hogy a lappok a nőket időközönkénti tisztátalan lényeknek tartották.

Egyéb munkában a nők vesznek nagyobb mértékben részt, mint a norvégeknél szokásos. Ez főképen a letelepült lappokra nézve áll. A nomádoknál a munka többnyire másfajta, úgy, hogy a munkamegosztás összehasonlítására kevesebb alkalom van.

Különösen a tengerparti lappoknál a nők is részt vesznek sok olyan munkában, mely norvég felfogás szerint kizárólag férfi munka: az erdőn fát vágnak, haza húzzák, felfürészelik, felaprózzák, a kaszálásban és a halászatban is részt vesznek; tengeri hínár¹ vágása kizárólag a nők munkája. A házi munkákban viszont a férfiak vesznek nagyobb részt, mint a nomád és folyómenti lappoknál; azonkívül, hogy az estebédet főzik, gyakran a kenyeret és más ételeket is ők készítik.

A folyómenti lappoknál a lazaczhalászat kizárólag a férfiak dolga. Egyéb halászatban a nők is segédkeznek. A csolnakázásban is részt vesznek. A legtöbb leány és fiatal asszony bámulatos ügyességgel tudja hajtani a különös alakú, hosszú és keskeny lapp-csolnakot. A csolnakot a lappok lefelé evezővel, felfelé pedig hosszú rudakkal hajtják. Rendesen ketten vannak a csolnakban, egyik az elején, másik pedig a végén áll és a csolnakot — a part mellett, a hol nem mély a víz — rúddal taszítják. Evezésnél csak az egyik evez, a másik pedig kormányoz.

A ruha varrása (a sarut is beleszámítva) és a saru-széna készítése az összes lappoknál női munka; fából, szarvból és fémből való tárgyak készítése ellenben kizárólag férfi munka.

Vadászattal csak a férfiak foglalkoznak. Különben a vadászat most korántsem olyan nagy jelentőségű a lappoknál, mint régebben, — még a nomád lappoknál sem.

A nomád lappok különleges viszonyai között a munkamegosztás a következőkben nyilvánul:

A rénszarvasnyáj őrzése és fejése férfiak és nők közös munkája, nyájok őrzésétől csak a háziasszony, öreg emberek és

¹ A hínár takarmányul szolgál. Halfejjel és szénával főzik össze-vízben.

gyermeknek vannak felmentve. Ebben a munkában igen fontos szerepe van a kutyáknak. Csak a kutyák segítségével lehet a nyáját összetartani és fejés végett haza hajtani. A rénszarvas ugyanis csak félig-meddig szelíd állat. Ha otthon van is a nyáj a kerítésen belül, a fejésre kiszemelt rénszarvassal nem lehet úgy bánni, mint a közönséges tehénnel. Minden egyes állatot hosszú hurkos kötéllel kell megfogni és a fejés alatt kötve tartani.

A rén-levágás, feldarabolás stb. mind férfi munka. A rénvágás főképen őszzel történik (szarvasbikákat csak akkor vágják). Különben egész télen át szoktak annyi rénszarvast (ökröt) vágni, a mennyi a háztartásra szükséges. Nyáron csak kivételesen vágják egy-egy rénszarvast, tavasszal pedig soha, mert a bőr akkor egészen értéktelen. A bőr kikészítése női munka.

Költözködéskor a család minden tagja közreműködik. A téli költözködést a szánakat vonó rénökrök és a skíák (lábszánkók) megkönnyítik. Minden szánat csak egy-egy ökrök húz és 5—6 ilyen ökrös szánt összekötnek sorba s az ilyen sort *raido*-nak nevezik. A *raido* első szánjában ül — vagy az első ökröt vezeti — a családnak valamelyik férfi vagy nő tagja. Kétféle szánt használnak: az áruszállításra nyitott szánkát, személyszállításra deszkával félig befedettet; mindkettő elől hegyes, csolnakformájú.¹

A lappok typusa és jelleme.

A mint már fentebb is említettem, igen nagy különbség van a lapp néptypus és a körülalakó népek, skandinávok, finnek, oroszok között.

A lapp typust következőképen írja le a svéd tudós, dr. Wiklund K. B. „Om lapparne i Sverge“ (A lappok Svédország-

¹ A nomád lappok nyári életéről érdekes leírás van magyarul dr. Halász Ignácztól a „Földrajzi Közlemények“ 1890. évi IX—X. füzetében, „Nyolcz nap a Skaltstugu-hegységbeli lappok közt“ cím alatt. Ez ugyan egy svédországi lapp faluról beszél, de nagyjában a norvég nomád lappokra is alkalmazható.

Itt csak azt említem meg, hogy a norvég nomád lappok nagyobb része nyáron rénszarvasaikkal együtt a tengerparton tartózkodik, nem pedig fent a hegyeken.

ban) cz. könyvecskéjében, melynek anyagbeosztását ebben a cikksorozatban nagyjában követem.

„A lappok rendesen közepes magasságnál alacsonyabbak és meglehetősen gyenge testalkatúak; különösen a nők kicsinyek. Magas lapp ritkaság, ámbár néhány vidéken előfordulnak a nélkül, hogy fajkeverést gyaníthatnánk. Düben G. a lappokról írt munkája szerint a férfiak átlagos magassága 1.5 méter. A lábszár meglehetősen rövid szokott lenni; a keresztbe tett lábon ülés következtében a lappok gyakran görbelábúak. Lábuk és kezük kicsiny, izomszervezetük jól kifejlődött, különösen az alsó végtagokon, — a szabadban való folytonos gyakorlás következtében. Járásnál és skízésnél kitartásuk bámúlatos; teherhordásnál is nagy a szívósságuk. A lappok rendesen soványak; a kövér lapp ritkaság. Bőrük színe világos, barna-szürkés, vagy barna-sárgás árnyalattal. Felnőtt személyek arcza és keze sötétbarna színt nyer az időjárástól és szélről, de ritkán látható náluk az a napbarnította piros szín, mely a svédeknek közönséges. A haj egyenesszálú és merev, színe rendesen barna, gyakran egészen fekete; későn őszül, a kopaszság ritka. . . . Szakáluk meglehetősen gyér, bár némely vidéken sűrű szakálú lappok is láthatók. Szemük színe rendesen sötét (fekete-barna, vagy szürke-barna), gyakran kékes, vagy szürkés is. A szem mélyen fekszik és idősebb személyeknél gyakran gyuladt és könnyes, a szabadban élés viszontagságaitól és a sátor füstje miatt; a vaktság elég gyakran fordul elő. A szemnyílás keskeny és összehúzódtott, különösen idősebb személyeknél, de csak ritkán áll ferdén. Látásuk éles, mert folytonosan gyakorolják a rénszarvasok után való figyeléssel a hegyeken. Azért a lappok rendesen messzelátók, a rövidlátóság ritka náluk. Orruk rendesen rövid és formátlan, gyakran széles; a sasorr ritkaság. Szájuk széles, foguk jó, bár idősebb személyeknél igen elkopott; fogfájás náluk a kávé behozatala előtt ismeretlen volt. Az áll gyakran hegyes és előre álló, a mit némely vidéken magok a lappok jellegzetes, ámbár nem szép fajsajátságának tartanak. Arczuk nagyon széles, pofacsontjuk kiálló . . . Homlokuk rendesen alacsony és széles, felnőtt személyeknél erősen ránczos. Szép arcot sohasem láthatni. A koponya igen rövid, szélességéhez viszonyítva (brachycephal) . . .”

Túlzott állításnak tartom, hogy „szép arcot sohasem láthatni“ a lappok közt. A fiatalok között bizony akad csinos is, én láttam köztük olyan leányokat és legényeket, kiket bátran lehet szépnek is mondani. Az igaz, hogy a lappok, különösen az asszonyok, igen korán megöregednek és ekkor majdnem kivétel nélkül csúnyákká lesznek.

Különben megjegyzendő, hogy Norvégiában csak a nomád lappok tűntetik fel tömegesen a tiszta lapp typust, a letelepült lappok közt ellenben igen sokan vannak, a kik embertani tekintetben nem nagyon különböznek a skandinávoktól, vagy a finnektől. Néhány vidéken az egész lapp lakosság olyan fajkeveréknek látszik, melyben az idegen alkotórész jóval nagyobb az eredeti lappnál, így például Karasjokban (folyómenti lappok) különösen a finn elem szembetűnő.

A tengerparti lappok között, a legtypikusabb lapp arcok mellett, tiszta germán vonású arcokat is láthatni és e két szélsőség között gazdag változatokban mutatkoznak a fajkeveredés különböző fokozatai.

* * *

A lapp nép jelleméről egymástól nagyon eltérő képeket rajzoltak az írók, különösen régebben, a mikor e tekintetben a legnagyobb egyoldalúság uralkodott: vagy erősen idealizálva, vagy igen kevésre becsülve nyilatkoztak a lappok jelleméről. Mostanában azonban józanabb felfogás jutott érvényre.

Az én tapasztalataim főként ugyan letelepült lappok köréből valók, de olyan vidékekről, a hol a nem-nomád lappok szoros érintkezésben állanak a nomádokkal, a kikhez nagyrészt vérségi kötelékekkel is vannak fűzve.

Általános volt az a vélemény, hogy a lappok mindig bizalmatlanok az idegen iránt, — ezt egyfelől azzal akarták megmagyarázni, hogy a lappok mindig elnyomatást szenvedtek a szomszéd népek részéről, másfelől pedig ezt is a lapp jellem rovására írták.

Az én tapasztalataim szerint a lapp bizalmatlanság nagyrészt mese. A lappok jól tudnak különbséget tenni idegenek és idegenek közt és hamar tisztába jönnek azzal, hogy kivel van

dolguk és minő szándéka van az illetőnek. A jó szándékú idegent barátságosan fogadják. Ezt ugyan nem szokták mindjárt szavakban kifejezni, mert idegennel szemben illőnek tartják a tartózkodást. Az idegen iránti udvariasság és a maguk méltósága ezt egyaránt megköveteli. Azért jobban szeretnek látszólag közönységet mutatni, mintsem tolazkodást, ha érdekli is őket az idegen. Ezt a tartózkodó hallgatást sokan bizalmatlanságnak, vagy előzékenység hiányának tulajdonították. Pedig könnyű meggyőződni, hogy ez téves felfogás. A ki velük bánni tud, nemsokára teljes bizalmukat élvezheti. Csak mesterkéletlen barátsággal legyen irántuk az ember és az ő szempontjukból tekintse a dolgokat, de úgy, hogy ez ne tűnjék fel erőltetettnek.

A lappok véralkata inkább élénk, mint közömbös s általában közlékenyek, bár hallgatni is jól tudnak. A mindennapi életben, mikor otthon vannak és semmi sincsen, mi kedélyüket mozgásba hozná, akkor bizony nem sokat beszélgetnek egymással, különösen a letelepült lappok. A nomádoknál a hétköznapi élet is sokkal változatosabb és könnyebben akad beszéd-tárgy. Azonban ha valami történik, pl. ha vendég érkezik, akkor a társalgás élénken folyik. Ha kint vannak a szabadban, vagy pedig útatáson, akkor lehet legjobban a lappokat megismerni. Nehány napos csolnakon útazás, főként ha több csolnak van együtt, jó alkalmat nyújt erre.

Mikor vidáman lobogó tűz körül heverve fáradságaikat pihenik és a jó erős kávéból új erőt merítenek, akkor közvetlenül mutatják sajátságos jellemüket. Szakadatlanul folyik a beszélgetés, élénken, hangosan, közbe-közbe víg kacagással; vagy ha a társalgás komoly, pl. vallásos dolgokra tér, erős vitatkozásba merülnek s ilyenkor a legerősebb szavakat használják egymás ellen, de pár percz múlva megint kedélyesen barátkoznak, mintha mi sem történt volna. Ebben már az a gyerekes naív vonás nyilvánul, mely a lappokra nézve igen jellemző. Ez tűnik fel gondolkodásmódjukban is, különösen mikor magasabb szellemi dolgokról van szó. Nem mintha felfogó képességük hiányzanék ilyen dolgok iránt, de ítélőképességük gyönges azért gondolkodásuk könnyen egyoldalúvá és ferdévé válik.

Felfogó képességük egyáltalában meglepő éles, főként olyan

dolgokra nézve, melyek az ő saját kis világukba tartoznak. Útközben a lapp ezer apró tüneményt vesz észre, a miről az idegen útnak sejtelve sincs. Olyan dolgokról is, melyek előtte teljesen ismeretlenek, jól tud képzetet alkotni magának, ha csak egy kicsit megmagyarázzák neki. Nagy érdeklődéssel viseltetnek a nagy világ eseményei iránt, szinte megható a tudnivágyásuk.

A lappok igen tanulékonyak, s általában minden befolyás iránt fogékonyak. A magasabb műveltségre mégis kevés hajlandóságuk van. Gyakran tapasztalni, hogy lapp ember, a ki valamivel többet tanult, mint a többi, nevetségesen felfuvalkodott; nem tudja megemésztetni, a mit tanult. A tanulás terén általában nem sokra viszik. Elég sok lapp fiatal ember kapott kiképzést norvég állami tanítóképzőben, de legtöbben csak középszerű vagy még kevesebb sikerrel végezték tanulmányaikat. Dicséretreméltó kivételek ugyan vannak, de nagy ritkaság, ha valaki folytatta tanulmányait és például az egyetemre került, úgy mint sok norvég tanítójelölt. Ez kétségtelenül összefüggésben áll azzal az akaratérő hiányával, mely a lappokat általánosan jellemzi.

A lappok csak kivételesen szilárd jelleműek. Sokat akarnak, de keveset visznek végbe. Ezzel együtt jár az is, hogy sokat ígérnek, de nem igen tartják meg. Különben is gyakran tapasztalni a lappoknál, hogy szavuk nem megbízható, ámbár ritkán hazudnak készakarva. Pontos információt nehéz kapni tőlük. Szeretnek e helyett határozatlan kifejezésekkel élni. Ilyen nagyon sok van a lapp nyelvben.

A legkevésbé vonzó vonás a lapp jellemében az irigység. Ez bámulatos mértékben elterjedt. Minden külön előnyt irigyelnek egymástól és mindent elkövetnek, hogy maguk részére juttassák, ha például valami külön keresetről van szó. Ilyenkor nem válogatóság az eszközökben. De általánosan nem lehet mondani, hogy a lappok csalárdok. Én legalább mindig a legnagyobb becsületességet tapasztaltam közöttük üzleti ügyekben is.

Az igaz, hogy igyekeznek a keresésre való alkalmat felhasználni, de csalárdság nélkül, bár nincs kizárva, hogy a nomád

lapp a maga javára használja fel az idegen vevő járatlanságát a lapp árúk megítélésénél.

Erkölcsei tekintetben a lappok egyáltalában elég magas színvonalon állanak. A hitvesi hűséget tiszteletben tartják. A házassági egybekelés azonban gyakran megelőzi a papi áldást. Törvénytelen gyermekek kevesen vannak és nemi betegségek ritkán fordulnak elő.

A lappok nem szenvedélyesek. Szerelmi viszonyok a házasságon kívül ritkán fordulnak elő és házasságkötésnél még most is a számítás gyakran fontosabb szerepet játszik, mint az érzelem. Régebben a házasságkötés a nomád lappoknál kizárólag üzlet volt.

A családi élet rendesen békés és látszólag szeretettel teljes, a szülők és gyermekek közötti viszony jó, csak hogy a gyermekek gyakran túlságosan nagy szabadságot élveznek. Curiosumképen jegyzem meg, hogy soha sem láttam lappokat esőkolozni, még anyát és gyermekét sem. Másfelől a gyász esetek iránt is annyira érzéketlenek, hogy a halálesetekkel szemben is feltűnően közönyösek.

A lappok előszeretettel a szeszes italok iránt nagyon túlzott adatok vannak forgalomban. Annyi bizonyos, hogy a lapp igen érzékeny azok hatása iránt, egy pár pohár pálinka után kiköppennek a kerékvágásból és mindenféle bolondságokat képesek elkövetni. Ez magyarázza meg azt a hatalmas mozgalmat, mely az utolsó években keletkezett a szeszes italok ellen, — sajátságos lapp vallásos mozgalommal kapcsolatban, a miről alább lesz szó. Megértették a lappok, hogy a pálinka (bor és sör majdnem ismeretlenek közöttük) nagy veszedelem nekik és éppen azért, mert a mértékletes élvezést lehetetlennek látták, vallásos színezetet adtak a szeszes italok ellen való tiltalomnak. Ennek következtében csakugyan nagy változás állt be mindenütt, a hol az említett vallásos mozgalom, a lästadianizmus elterjedt.

A dohány élvezését a lästadianizmus megengedi és ritka az a lapp férfi, a ki ne pipáznék, és pedig jó erős dohányt színek; eléggé elterjedt a bagózás is. A nomád lappoknál az asszonyok közül is többen pipáznak. A letelepült lappoknál a nők ritkán dohányoznak.

A lappok szellemi élete.

A lapp nép szellemi tőkéje meglehetősen csekély. Aligha volt gazdag bármikor is s a mi volt, az is részint már elveszett, részint eltűnőben van, — az idegen befolyás következtében.

A régi lapp vallás, a samanizmus majdnem minden nyoma kiveszett a norvégországi lappok tudatából. Alig él már köztük babona alakjában is az a hit, hogy némely embernek bűvös hatalma van. A varázs-dob híre is legtöbb vidéken már jóformán kiveszett. Hagyományképen mutatnak még olyan helyeket, a hol a pogány ősök áldozni szoktak isteneiknek, de ezen istenekről már semmit sem tudnak. Egy-egy mesében fordulnak még elő egyes istennevek, de már azt sem tudják az illető mesélők, hogy ezek istenek nevei.

A régi medvekultuszról és azokról a szertartásokról, a melyeket medvevadászat alkalmával használtak, most általában nem tudnak semmit sem.

Ellenben meglehetősen bőven vannak köztük olyan babonás hiedelmek, melyek nem lényegesen különböznek más népeknél dívó babonáktól. Ezeket két csoportba lehet osztani: először, a melyek különféle mesés lényekkel, az ördöggel és a szellemekkel vannak kapcsolatban; másodszor, melyek kuruzslással és más bűbájossággal foglalkoznak. Ez a két csoport benső összefüggésben áll egymással: a bűbajos szokások nagy része éppen az említett mesés lények vagy szellemek ellen akarják védelmezni az embereket, állatokat, részint pedig közreműködésüket akarják igénybe venni.

A leggyakrabban szereplő lapp mesealak a *stållo*, hatalmas erejű óriás, de igen ostoba, úgy, hogy a lapp rendesen kifog rajta. A *stållo* hatalma eredetére vonatkozólag a következő érdekes magyarázatot kaptam egy öreg tengerparti laptól: A *stållo* közönséges ember, a ki az ördög segítségével átalakította magát. A ki *stållo*-vá akar válni, az háromszor körüljárja a templomot és pedig a nappal szemben. Valahányszor az oltár tájára ér, megáll és születése napját, keresztelését és Istentől nyert minden áldását megátkozza. Harmadszorra megjelenik

az ördög, kis kutyával a bal hóna alatt; egy ideig beszélgetnek egymással és az ördög átadja a kis kutyát, melyet a *stållo*-jelölt bal hóna alá vesz; azonkívül ad neki pénzt és aranyos övet, mit ez felköt, és most már kész *stållo*. Most már mehet megölni azt az embert, a kiért *stållo*-vá változtatta magát. Ha verekedésre kerül a dolog, leteszi a pénzt és az aranyos övet s azokat a kutya őrzi meg. Ha a *stållo* legyőzetik, kését kínálja, hogy azzal ölje meg; ha elfogadja, akkor a kés visszafordul a kezében és őt magát öli meg. A *stållo* kutyája szerepéről ugyanazt mondta tudósítóm, a mi sok meséből ismeretes, t. i., hogy ha az ellenfél a *stållo*-t megöli, de a kutyát nem öli meg, ekkor ez megnyalja gazdája sebeit és a *stållo* megint feléled.

Csak egyetlen egy példát tudott tudósítóm arra, hogy a *stållo*-nak sikerült volna ellenfelét megölnie. Éppen azért, mert a *stållo* nem éri el célját, már felhagytak a *stållo*-vá való átalakulással. Ez az utolsó megjegyzés nem a legkevésbé érdekes ebben a különös magyarázatban, mely különben pogány és keresztyén babona összekeveredése. Azt mutatja ez a megjegyzés, hogy ámbár újabb időben nem fordul elő bizonyíték a régi hagyományos hiedelmekre, mégsem akarják ezeket egyenesen valótlannak beismerni.

Még most is meglehetősen el van terjedve a lappok közt az a hit, hogy a *stållo*-ról, földalatti lényekről, erdei tündérekéről, tengeri rémalakokról stb. szóló mesék valódi lényekkel és nem a képzelet szülötteivel foglalkoznak, csak hogy ezt a hitüket maguk előtt is restellik beismerni.

Még elterjedtebb a holtak szellemével foglalkozó babona. Ezzel valószínűleg összefüggésben áll az, hogy a lappok oly nagy félelemmel vannak eltelve a holttestek iránt. Nehány vidéken különféle babonás szokásokkal élnek, mikor koporsót készítenek és holttestet szállítanak.

Különben a sok mindenféle babonás szokás, köztük a bámulatos gyógyító kuruzslások, lassanként feledésbe mennek; a fiatalabb nemzedék a legtöbb vidéken már keveset vagy jóformán semmit sem tud róluk, az idősebbek még tudják, de csak ritkán akad, a ki míveli is. Itt természetesen nem beszélünk a közönséges „házi kúrákról“, miket a lapp éppen úgy, mint a

norvég paraszt vagy halász igénybe vesz, mikor orvosi segítséget nem kap.

Mint a babonás szokások, úgy sok egyéb régi nemzeti szokás is elenyészőben van, mint például a régi nászszokások, melyek immár teljesen kimentek a használatból. Ezeknek még nyoma is elveszett volna, ha a feledéstől nem mentette volna meg idegen kutatók érdeklődése. Lapp ember nem akadt, a ki ezen a téren valamit dolgozott volna, vagy általában tudományos téren valami nagyobb szolgálatot tett volna népének.

A lapp irodalom idegeneknek köszönheti létét. A norvég lapp irodalmi nyelvet norvégek (és dánok) fejlesztették ki, miként a svéd lapp és finnországi lapp irodalmi nyelvek is svédek és finnek közreműködése által fejlődtek ki; a kevésbé használt orosz lapp irodalmi nyelv is idegenek műve.¹

Az összes lapp irodalom — kivéve a legújabb időben megjelent lapp ujságok² tartalmának egy részét — fordításokból és nyelvmutatványokból áll.

A fordítások jelentékenyebb része vallásos tartalmú: a szentírás, prédikáció-gyűjtemények, hittani tankönyvek, zsoltárkönyvek stb. Ezek mellett a norvég lapp irodalomban a közigazgatási rendeletek nagy számban fordulnak elő. Egy néhány, a lappokra vonatkozó törvény is megvan lapp fordításban. Azonkívül vannak olvasókönyvek és gazdasági dolgokról szóló könyvecskék, sőt egy neveléstani dolgozat is. Szépirodalmi könyv azonban nincs lefordítva lapp nyelvre.

Az eredeti lapp irodalmat képező nyelvmutatványok főképen prózai művek. Ezeket három csoportba lehet osztani: mesék, mondák és elbeszélések.

¹ A norvég lapp irodalmi nyelv a finmarkeni dialektusok alapján fejlődött. Ezen dialektus-csoporthoz még Tromsø amt éjszakibb részének lapp dialektusai, a legéjszakibb svédországi és a finnországi utsjoki lapp dialektusok tartoznak. Tromsø amt délibb részében a dialektusok már annyira eltérők, hogy az oda való lappok nehezen értik meg az irodalmi nyelvet és egészen érthetetlen ez a nyelv a nordlandi és trondhjemi lappoknak. Ezek a déli dialektusok a svéd lapp nyelv külön dialektus-csoportjaihoz tartoznak. A norvég-orosz határ norvég oldalán is néhány orosz lapp lakik.

² Két lapp ujság van most Norvégiában, havonként kétszer jelennek meg. Az egyik főképen vallásos tartalmú, a másik pedig, mint neve is mutatja, „hírmondó”.

A mesék részint olyanok, melyek nyilvánvalólag átvétel útján a skandináv mesevilágból kerültek a lappokhoz, részint pedig lapp eredetűek. Azonban az átvett mesék is a lapp gondolkozásmód bélyegét viselik magukon, viszont az eredeti lapp mesékben idegen befolyás észlelhető. Sokszor egészen lehetetlen az eredeti és az idegen közötti határt megállapítani. Különösen áll ez az állatvilágról szóló meséknél. Azonban ezek közt is van egy csoport, melyről meglehetősen biztossággal lehet mondani, hogy jobbra lapp képzelő tehetség szülte s ezek azok a mesék, melyek különböző állatok, első sorban a rénszarvas sajátságait akarják megmagyarázni. Biztosan eredetiek azok a mesés elbeszélések is, melyekben a régi medvekultusz nyomai maradtak fenn.

A lapp mondák nagy része a *noaide*-kkal, a régi lapp táltosokkal foglalkozik. Ilyen mondákban a régi vallás, a samizmus és az ennek alapján keletkezett lapp babonák emléke maradt fenn.

Más mondák történeti tartalmúak. Ide tartoznak a norvégországi lappok közt feljegyzett nagyszámú mondák, melyek azokról az üldözésekről szólanak, a melyeknek a lappok a keletről betörő rablóbandák részéről voltak kitéve.

A lapp elbeszélések az illető mesélő saját élményeivel foglalkoznak.

Lapp mesék, mondák és elbeszélések magyar fordításban is vannak. Különösen kiemelendők b. e. Halász Ignác gyűjteményei és ennek az érdekes kutatónak és nyelvésznek a Budapesti Szemlében megjelent úti rajzai.

Verses művekre nézve a lapp „irodalom“ nagyon szegény. Azokat a mythikus tartalmú elbeszélő verseket, melyeket Donner Ottó, a finn tudós, „Lieder der Lappen“ cz. művében adott ki, a lapp születésű, egy pár évtizeddel ezelőtt elhunyt Fjellner András, sorselei paptól jegyezte le. Ha ezek csakugyan eredeti lapp népdalok, akkor Fjellner, úgy látszik, az utolsó volt, a ki ilyeneket tudott. Mythikus tartalmú lapp verseket ugyan sikerült a gyűjtőknek másoktól is lejegyezni, ámbar csak kevés számban. De ezekből hiányzik az az epikus összefüggés, mely

amazokat oly nevezetessé teszi. Lyrai költemények is csekély számmal vannak.

Nem valószínű, hogy a lappoknak valaha gazdagabb népköltészetük lett volna, hosszabb dalokkal. A sajátosságos lapp éneklés, a „juoigálás“ ugyanis oly különös dúdolás, melyben a dallam játsza a főszerepet, a szöveg mellékes; úgy, hogy minden érthető szöveg nélkül is lehet juoigálni. Zenei hangszerük nincsen. Dalaiknál gyakran mind a dallam, mind a szavak rögtönzések s arra vonatkoznak, a mi a daloló figyelmét éppen megragadja és hangulatát visszatükrözi.

Rögtönzés útján keletkeznek rendesen azok a rövid epigramma-féle *luöhte*-k is, melyek egyes személyek sajátosságát akarják dallamban és szavakban kifejezni. Ezek inkább gúnyos tartalmúak, de dícsérő, sőt igazi hódoló versek is vannak köztük. Ilyen *luöhte*-k alig vannak még pontosan feljegyezve. Ezek feljegyzése különben már sürgős lenne, mert nemsokára talán egyetlen *luöhte*-t sem lehet többé kapni. Olyan vidékeken is, a hol pár évvel ezelőtt még teljes virágzásban volt a *luöhte* éneklés, most már csak nagy nehezen lehet arra bírni valakit, hogy *luöhte*-t adjon elő. Oka ennek a változásnak a fent említett vallásos mozgalom, a lästadianizmus, mely a juoigálást bűnös dolognak tekinti.

A lästadianizmus nemcsak a juoigálást, hanem egyáltalában mindazt, mi a lappok hajdani szellemi világából fenmaradt, kiirtással fenyegeti. Maga a lästadianizmus pedig a keresztyén vallás sajátosságos lapp alakulásának tekinthető. Nevét ez a mozgalom Lästadius L. L. svéd pap után kapta (m. h. 1861.) és mai vezetői közt többen vannak a finn születésűek. De mégis ez a mozgalom, legalább Norvégiában, határozottan lapp jelleget visel, sőt többé-kevésbé öntudatos törekvés észlelhető az iránt, hogy ezen vallásos mozgalom által a lapp nemzeti egyéniséget a norvégekkel szemben biztosítsák. Norvégiában a lästadianizmus majdnem kizárólag a lappok közt van elterjedve. Norvégek és norvégországi finnek közt általában csak olyanok fogadták azt el, a kik különben is a lappokhoz csatlakoztak és velük egy színvonalon állanak.

A lästadianusok „keresztyének“-nek nevezik magukat. Azt

hiszik, hogy csak ők igazi keresztyének. Csak az, a ki a hívők gyűlésén búneit bevallja (a mi rendesen sírva történik) és valamely „atyafia“ által bűnbocsánatot nyer, részesülhet a megváltás javaiban, kaphatja a Szent-Lélek ajándékát. Ennek hatása alatt az illető azután „tanúvallomást tesz“, azaz majdnem minden értelem nélküli hosszú beszédet tart, kiabál, tánczol,¹ szóval úgy viseli magát, mintha megőrült volna. Köszönési módjuk is sajátságos, egymást félig megölelve üdvözlik egymást és nem tűrik, hogy más is úgy köszöntse őket.

A lästadianusok nem szakítottak a lutheránus állami egyházzal. Szorgalmasan járnak a templomba, főképen az úrvacsora kedvéért. Ezért tartják szükségesnek az egyházat. Nem jutott eszükbe, hogy maguk is oszthatnák a szentséget, valószínűleg Lästadius egyházi hagyományához való ragaszkodásból.

Ha ez a kötelék megszakadna és a lästadianizmus teljesen elválna a lutheránus egyháztól, akkor nagy veszedelem fenyegetné a lapp nép szellemi életét. A mostani viszonyok közt nem egy értelmes papnak sikerült a lästadianizmus ferdeségeit leküzdeni és a felébresztett vallásos lelkesedést józan irányba vezetni. De ha a lästadianusok kilépnek az állami egyházból, akkor teljesen ki lesznek szolgáltatva a vallásos rajongásnak. Ha a mozgalom tovább is terjed a lappok közt, mint eddig, az állami egyházzal való esetleges szakítás a lapp nép szellemi csődbe jutását jelentené; a magára hagyott lästadianizmus nem volna képes arra, hogy új szellemi kultúra alapját vesse meg a lapp népnél.

A lappok viszonya a norvég társadalom és államhoz.

A lappok közt majdnem teljes egyenlőség uralkodik. A gazdagabbak ugyan élelem és ruházat tekintetében némileg kitűnnek és valamivel nagyobb tekintélyük is van, de a különbség csekély. Műveltségük, gondolkozásmódjuk általában olyan, mint a szegényebbeké. A különböző életmód nem okoz társadalmi különbséget köztük: a letelepült lapp nem tartja magát a nomádnál

¹ Másféle táncz a lappok közt nincs. Ekkor is, ennél a vallásos táncznál, egyedül ugrálnak és dúdolnak hozzá. A páros táncz ismeretlen a lappoknál.

különbnek. Összeházasodás különösen a folyómenti és nomád lappok közt nagyon gyakori.

A lappok közt tehát jóformán semmi társadalmi osztálykülönbség nincs. Azonban ha az ország két legéjszakibb amtjának összes lakosságát vesszük tekintetbe, azt találjuk, hogy a társadalom külön rétegei között a hézag ott nagyobb, mint másutt a demokratikus Norvégiában, a hol minden öröklött kiváltság ismeretlen. Finmarken és Tromsö amtjaiban a norvég hivatalnokok és kereskedők élesen elhatárolt felsőbb társadalmi osztályt képeznek a vegyes nemzetiségű halász és paraszt néppel szemben. Ebben az alsóbb osztályban viszont a nemzeti-ségi különbség érvényesül, mint társadalmi tényező: a norvégek és finnek általában magasabb színvonalon állanak, mint a lappok és ezt éreztetik is velük; a lappok viszont általában nem a legbarátságosabb érzelemmel viseltetnek amazok iránt. Ez különösen a tengerparti lakosságra illik. A folyómenti lappok kevésbé jutnak érintkezésbe norvég köznéppel, ők majdnem egyedül képezik az illető vidékek alsóbb társadalmi osztályát. A nomád lappok ugyan érintkeznek a norvég lakossággal, de egészen külön állanak mégis a norvég társadalomtól. A norvégek szánakozó lenézéssel tekintenek rájuk és ezek viszont nem igen becsülik nagyra a norvégeket.

Mindazonáltal nagyon túlzottaknak tartandók azok az adatok, melyeket régebben a norvégek és lappok közötti roszt viszonyról szolgáltatnak, az egyik végtelen megvetéséről, a másik titkos gyűlöletéről. A norvég és lapp nép nem annyira összeférhetetlen, mint e leírások alapján hinné az ember. A lapp kellő képzettség mellett érvényesülhet a norvég társadalomban.

Vannak például lappok, kik — többnyire tanítóképzés alapján — állami, kerületi vagy községi tisztviselői állást kaptak és mégis megtartják nemzetiségüket.

Összeházasodás norvégek és letelepült lappok közt nem igen ritkán fordul elő, főképp olyan vidéken, a hol mind a három nemzetiség együtt lakik; a finn, úgy látszik, összekötőül szolgál a norvég és lapp között. Gyakoribb, hogy norvég férfi lapp leányt vesz el, mint az, hogy norvég leány lapphoz megy férjhez.

A norvégországi lappok teljesjogú norvég állampolgárok, általános politikai és községi választó jogot gyakorolnak, a mi csak a férfiakat illeti meg; községi választó joga a nőnek is van, ha az illető, vagy férje bizonyos, nem nagy községi adót fizet. Ilyen jogokat a lappok Svédországban vagy Finnországban nem élveznek; hogy Oroszországban szó sem lehet arról, az magától érthető.

A lappok polgári kötelességei viszont nagyobbak Norvégiában, mint a szomszéd országokban. Így például 1898 óta, a mikor az általános honvédelmi kötelezettséget Norvégiában a három legéjszakibb amtban is behozták, katonaköteles lappok épúgy vesznek részt a nyári gyakorlatokban, mint az ország többi lakosai. És a lappok általában szívesen tesznek eleget ennek a köteleességnek. Abban is hasonló sorsban vannak a lappok az ország többi lakosságával, hogy aránylag nagy adót fizetnek; különben a legfontosabb adó, a községi, nem mindenütt egyforma nagy.

A nomád lappokat illetőleg külön törvények vannak, melyek jogaikat és kötelességeiket határozzák meg és a letelepült lakossághoz való viszonyukat szabályozzák. Ilyen az ú. n. nemzetközi lapp-törvény, a mely azon nomádokról szól, a kik rénszarvasaikkal Norvégia és Svédország területén költözködnek (norvég lappok télen Svédországban tartózkodnak és viszont svéd lappok nyáron Norvégiában). Ezen törvények megtartására külön hivatalnokok ügyelnek fel. Az állam törvényszéki tolmácsokat is tart a lappok számára.

A norvég egyházi és közoktatási hatóságok álláspontjára a lapp nemzetiséggel, első sorban a lapp nyelvvel szemben különféle tekintetek vannak befolyással. Tisztán vallási szempontból feltétlen követelés, hogy papok és hittani tanítók a lappokhoz is azon a nyelven szóljanak, a mely legjobban a szívre ható, — az anyanyelven. E mellett a humanizmus azt követeli, hogy az állam részéről semmiféle erőszakos elnyomás ne történjék a gyöngé lapp nemzet és nyelve iránt, — annyival inkább, mert az a terület, a hol a lappok tömegesen laknak, időtlen idők óta az övék volt. Másfelől az állam érdekében van, hogy az éjszak-keleti országrész, a mely veszedelmes

szomszédságban van, teljesen egybeforradjon az ország többi részével, — s ennek jelszava a „norvégesítés“. Ezt azzal is igazolni akarják, hogy maguknak a lappoknak csak előnyös lenne elnorvégesedni vagy legalább a norvég nyelvet is elsajátítani, hogy alkalmuk legyen a norvég kultúra javait is élvezni.

Ezek a különböző tekintetek az idők folyamán különböző módon, különböző mértékben jutottak érvényre. A pietizmus korszakában, mikor először fogtak hozzá komolyan a lappok térítéséhez, minden törekvés a lappokra nézve arra volt irányítva, hogy a maguk nyelve segítségével a keresztyén hit és élet elsajátítására bírják őket. A racionalizmus befolyása alatt kezdték azután norvégül tanítani a lappokat, inkább a nagyobb felvilágosultság kedvéért, mintsem politikai okból. Az 1840-es években megint irányváltozás állott be, főképpen a lappok fáradhatatlan apostola, Stockfleth lelkész működése következtében. A lapp nyelvet megint — és pedig addig ismeretlen terjedelemben — vették használatba templomban és iskolában. Mint egyházi nyelv a lapp nyelv nagyjában maig megtartotta azt az állást, a melyet Stockfleth törekvései által nyert. Tiszta lapp vidéken az isteni tisztelet lapp nyelven folyik, a predikáció esetleg tolmácsolás útján; vegyes lakosságú vidéken pedig felváltva a nép nyelvén, aránylagosan. A népiskolában ellenben a lapp nyelv segédnyelvi szerepét fokozatosan csökkentették az utolsó évtizedekben kibocsátott rendeletek és pedig a politikai okokból megindított norvégesítési törekvések érdekében.

A norvég lappok iskolai műveltsége aránylag kielégítő: ritkán akad köztük idősebb személy is, a ki írni olvasni ne tudna vagy legalább olvasni. De norvégül korántsem tudnak olyan jól, mint a svéd lappok svédül, vagy a finn lappok finnül, mert ezen országokban az iskola és az egyház soha sem engedett a lapp nyelvnek olyan jogokat, mint Norvégiában; az iskola ott már régóta öntudatosan, rendszeresen és rendkívüli intézmények, internátusok segítségével dolgozik azon, hogy a lapp tanítványok a lakosság többsége nyelvét megtanulják.

A legutóbbi években a norvég központi hatóságok is következetes működést kezdettek meg ugyanezen czél elérésére a

norvégországi lappokra (és finnekre) nézve, először is arra törekedvén, hogy lehetőleg teljesen érvényesüljön az iskolatörvény ama határozata, hogy az ország népiskoláiban a tanítási nyelv a norvég, a lapp (illetőleg finn) nyelv azonban csak szükség esetén használható, mint kiegészítő.

Valószínű, hogy időmúltán a norvég lappok a saját nyelvük mellett a norvég nyelvet is bírni fogják. Egyszersmind természetesen a már régóta folyó elnorvégesedés folytatódik, talán gyorsabban is fog menni. De nem valószínű, hogy az egész norvégországi lappság belátható időn belül erre a sorsra fog jutni. Nem is volna előnyös az országra nézve. A lapp nemzetiség elég fontos közgazdasági tényező; esetleges elenyészése kipótolhatatlan kárt okozna. Az ország ugyanis azzal egy jelentékeny jövedelmi forrást vesztené el, a mi a lapp nemzetiség fenmaradása nélkül elképzelhetetlen: t. i. a rénszarvas-tenyésztést.

A norvég lappság nagy tömege, t. i. a tengerparti lappság teljes elnorvégesedése azonban talán csak idő kérdése. Az országra nézve kívánatosnak látszik, hogy ez az átalakulás minél gyorsabban végbe menjen. Politikai és gazdasági tekintetben egyaránt könnyen érthető cél az, hogy az északi tengerpart, a melyet leginkább lehet féltetni a hatalmas észak-keleti szomszédtól, az orosztól, lehető szilárdul legyen összekötve az ország többi részével; és tény az is, hogy a norvég halász lakosság jobban tudja felhasználni a gazdasági lehetőségeket, mint a mostani lapp. E szerint feltehető, hogy magukra a tengerparti lappokra nézve is előnyös lenne, ha a norvégesedési processus minél gyorsabban haladna, a nagyobb közművelődés és ennek révén a jobb megélhetés reményében. De az eddigi tapasztalatok alapján nem igen vehető biztosra, hogy a lappok elnorvégesedése ilyen kielégítő eredményeket fog feltűntetni. Hazafias és közgazdasági értéke annak a gyarapodásnak, a mit a norvég nemzet ez úton eddigelé nyert, nem igen nagy reménységgel kecsegtet. Úgy látszik a fajsajátságok még sokáig érvényesülnek a külső nemzetiségi csere után is. Bizony hosszabb idő, többszörös fajkeveredés kell hozzá, hogy az elnorvégesedett lapp lakosságból igazi és értékes alkotórésze alakuljon a norvég nemzetnek.

A folyómenti lappokra nézve úgy áll a dolog, hogy a meddig ők, mint most, a nomád lapokkal vannak érintkezésben, bizony nem fognak nemzetiségükről lemondani, akármilyen jól elsajátítsák is a norvég nyelvet. Maga az a körülmény is, hogy félreeső helyeken laknak, a hová a norvég letelepedés valószínűleg nem fog elhatni, biztosítékot nyújt nemzetiségük megtartására.

A nomád lappságnak elnorvégesedése pedig egyértelmű volna elpusztulásával. A nomád életmód okvetetlenül bizonyos kezdetlegesebb műveltségi fokot tételez fel, a melyen túl ez az életmód lehetlenné válik. A lapp nomádelet a rénszarvas-tenyésztésnél fogva annyira össze van nőve a lapp nyelvvel, hogy esetleges nyelvesere, a mi nagyobb műveltségi változással is járna, végzetes befolyással lenne.

De vajon érdemes-e még a XX. évszázadban ezt a magasabb műveltséggel összeegyeztethetetlen életmódot fentartani? Közgazdasági szempontból okvetetlenül érdemes. Északi Norvégia térs hegységeit nem lehet más módon kihasználni, csak rénszarvas-tenyésztéssel. Ez a foglalkozás kedvező körülmények közt aránylag nagy jövedelmet nyújt és oly árúczikkeket szolgáltat, a melyekről az ország többi része nem szívesen mondana le. Tehát csak előnye lehet az országnak, hogy olyan nemzetisége van, a mely ezt a szolgálatot teljesíti, egyszersmind eleget tévén állampolgári kötelességeinek és annak a követelésnek az iskolai minimális műveltségre nézve, a melyet a modern igények a társadalom minden tagjától megkívánnak.

A fent mondottak szerint az a kérdés, hogy vajon a lapp nemzetiség Norvégiában fenn fogja-e magát tarthatni, benső összefüggésben áll azzal a kérdéssel, hogy milyenek ott a réntenyésztés kilátásai. Nehány, erről szóló szóval kívánom ezt az ismertetést befejezni.

Daczára annak, hogy a réntenyésztés az utolsó években néhol hanyatlott, nem kell jövőjét reménytelennek tekinteni. Sőt bizonyos tekintetben a körülmények most kedvezőbbek, mint régebben a réntenyésztésre nézve. Árúczikkeik ára az utóbbi időben emelkedett s azon czikkek ára, a melyekre a nomád lapoknak van szüksége, a közlekedési viszonyok fejlődése követ-

keztében csökkent. A törvényhozás mindig jobban igyekezik a nomádok jogait megóvni a letelepült lakossággal szemben. Ezt a viszonyt ugyan igen nehéz kielégítő módon szabályozni. Az ottani földművelők és marhatenyésztők ugyanis szénaszükségletük nagy részét úgy fedezik, hogy hegyen-völgyön mocsárfüvet és egyéb kevésbé hasznavehető füvet kaszálnak és kint hagyják a szénaboglyákat, úgy, hogy nagyon nehéz a költözködő lappoknak a rénszarvasokat az ilyen szénaboglyáktól visszatartani, ha be is vannak kerítve. A gyakori viszály nomádok és földművelők közt legtöbb esetben abból ered, hogy a rénszarvasok az ilyen szénaboglyákban kárt tesznek. Ha a földművelők valaha rá fogják szólni magukat arra, hogy földjeiket jobban megműveljék és kihasználják, hogy ne legyenek a távoli hegyi szénára rászorúlva, akkor a legnehezebb akadály el lesz távolítva a nomádok foglalkozása elől és jó eredménnyel fogják űzhetni ezt a foglalkozást, a meddig maguknak tetszeni fog. Ilyen változás nélkül is a nomádok jövője első sorban önmaguktól függ.

Vannak olyan jelek, melyek arra mutatnak, hogy a nomádok mindinkább fel fogják hagyni régi életmódjukat, a nélkül, hogy a szükség rákényszerítené őket. Így például az utóbbi években többször fordult elő, hogy nomád lapp valamely folyómenti lapp faluban házat épített magának. Ott azután a család idősebb tagjai a gyermekekkel együtt minden esztendőben hosszabb időt töltenek és a rénszarvasok őrzését a fiatalabbakra és cselédekre bízák. Természetesen csak idő kérdése, hogy az ilyen család teljesen áttérjen a letelepült életmódra.

Számításba kell vennünk azt is, hogy a lapp gyermekeknek szánt internátusok, a melyek alapítását a norvég storting m. é. december havában megszavazta, valamennyire le fogják szoktatni a nomád lappok gyermekeit szüleik életmódjáról. Ezt tapasztalták az ilyen internátusok működéséből Svédországban.

Mindamellet remélni lehet, hogy Norvégiában, mint Svédországban is, még távol van az az idő, mikor a réntenyésztés nem fog szerepelni az ország gazdasági tényezői között.

A réntenyésztési nomádelet védelme alatt pedig a lapp nemzetiség is fenn fog maradni az országban érdekes nyelvével és szokásaival.

